

ἜΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος

Συνδρομὴ ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοθ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἰαπότ. ἔτους καὶ εἶνε ἑτήσιαι — Τὴν προηγ. φύλιν λ. 30 — Γραφ. τῆς Διοικήσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

19 Σεπτεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΑΔΚ

Συνίξιαι: 181 σελ. 577.

Χαρτονόμισμα.

Μίαν ἐσπέραν, ὁ διδάσκαλος εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γέρω-Πέτρου, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος εἰδείκνυεν εἰς τὰ τέκνα του καὶ εἰς τινας φίλους του ἐν τραπεζικὸν γραμματίον τῶν 10 δραχμῶν τὸ ὁποῖον μόλις εἶχε λάβει. Ἦτον τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖον εἶδον εἰς τὸ χωρίον.

— Ὑπάρχουσι λοιπὸν καὶ χάρτινα νομίσματα; ἠρώτησεν ὁ Φίλιππος.

— Ὑπάρχουσιν εἰς πολλὰ μέρη, ἀπήνησεν ὁ διδάσκαλος.

— Ὅλος ὁ κόσμος δύναται νὰ κατασκευάσῃ; ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης.

— Δὲν ἀρκεῖ, ἀπήνησεν ὁ γέρω-Πέτρος, νὰ τυπώσῃ τις ἐπὶ ἐνὸς τεμαχίου χάρτου τὴν λέξιν νόμισμα καὶ νὰ προσθέσῃ ἕνα ἀριθμὸν, διὰ νὰ κάμῃ χαρτονόμισμα· χρειάζεται ἀκόμη νὰ τὰ δέχεται ἕκαστος εἰς πληρωμὴν χρέους ἢ ἐμπορεύματος.

— Ἡ κυβέρνησις, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, εἶναι ἡ μόνη δυναμένη νὰ κόπῃ νόμισμα. Ὅταν δὲν δύναται νὰ κόπῃ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ἢ χάλκινα νομίσματα, κόπῃ, εἰς τινας τύπους, χάρτινα· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι δάνειον τὸ ὁποῖον συνάπτει μὲ τὸ κοινόν. Εἶναι ὡς νὰ ἔλεγε· λάβετε πρὸς τὸ παρὸν τὸ χαρτονόμισμα τοῦτο, καὶ ἄμα δυνηθῶ, θὰ τὸ λάβω ὀπίσω καὶ θὰ σᾶς δώσω νομίσματα ἐκ πολυτίμων μετάλλων.

Φίλιππος.— Εἰς ποῖον ἡ κυβέρνησις λέγει νὰ λάβῃ τὸ χαρτονόμισμα;

Διδάσκαλος.— Εἰς τοὺς πιστωτάς της. Ὅταν ἡ κυβέρνησις ἔχει νὰ κάμῃ ἐξόδα καὶ δὲν ἔχει χρήματα, πληρώνει εἰς χαρτονόμισμα, εἰς γραμμάτια, ὀμολογια, ὀνομάσκει τα ὕπως θέλετε. Λέγουν δὲ ἐπίσης: ἡ κυβέρνησις ἐκδίδει χαρτονόμισμα.

Λεωνίδα.— Καὶ πῶς πληρώνει τὸ χαρτονόμισμα τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν;

Διδάσκαλος.— Κατὰ διαφόρους τρόπους. Π.χ. δέχεται ἡ ἰδία, ὅταν ἔχη νὰ λάβῃ, τὸ χαρτονόμισμα ὅπερ ἐξέδωκε· δηλ. λαμβάνει τοὺς φόρους της εἰς χαρτονόμισμα καὶ ὄχι εἰς χρήματα.

ἐὰν ἡ κυβέρνησις καταστρέψῃ μέρος τοῦ πληρωθέντος καὶ ὑπάρχοντος χάρτου ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ Κράτους, εἶναι ὡς νὰ ἐπλήρωσε, διότι δὲν κυκλοφορεῖ πλέον.

Ἡ κυβέρνησις δύναται ἐπίσης νὰ προσκαλέσῃ τὸ κοινόν νὰ τῇ ἐπιστρέψῃ τὸν χάρτην, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ τὸν πληρώσῃ εἰς μεταλλικόν. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἄλλοι τρόποι διὰ νὰ ἀποσύρῃ τῆς κυκλοφορίας τὸν χάρτην.

Γέρω-Πέτρος.— Δὲν ἀγαπῶ τὸ χαρτονόμισμα, φοβοῦμαι πάντοτε μὴν ἐκπέσῃ.

Διδάσκαλος.— Ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος ἐκπίπτει ὅταν ὑπάρχῃ πολὺ μεγάλη ποσότης. Ὅσον τὸ κράτος ἐκδίδει χαρτονόμισμα τόσον χρεώνεται· καὶ μετ' οὗ πολὺ τὸ κοινόν χάνει τὴν ἐμπιστοσύνην του, προτιμᾷ τὰ μεταλλικὰ νομίσματα, καὶ ἐὰν δὲν ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ νόμου δὲν θὰ ἐδέχετο τὸ χαρτονόμισμα· ἐκδιδόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἔχει πάντοτε ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ὑποχρεοῦται νὰ τὸ δέχεται· τότε ὅμως ἐκπίπτει τῆς ἀξίας του. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λέγουν τὸ χαρτὶ ἐξέπεσεν ἢ ὑποτιμᾶται. Ἐν χαρτονόμισμα τῶν 10 δρ. δίδεται διὰ δρ. 9,50, δι' 9 ἢ καὶ ὀλιγώτερον, εἰς μεταλλικὰ νομίσματα.

Γείτων.— Ἐπειτα τὰ ξένα κράτη λαμβάνουν εὐχαρίστως εἰς πληρωμὴν τὸν χρυσόν, ὄχι ὅμως καὶ τὸ χαρτονόμισμα, ἢ δυσκόλως, ὅπερ εἶναι λίαν δυσχερὲς διὰ τὸ ἐμπόριον.

Διδάσκαλος.— Ἡ μεγαλητέρα δὲ δυσχερεία ἐκ τοῦ χάρτου εἶναι ὅτι ἀνατιβιάζει τὰς τιμὰς.

Παῦλος.— Καὶ πῶς τοῦτο;

Διδάσκαλος.— Ὅταν ἐν γραμματίον τῶν 20 δρ. ὑποτιμηθῇ κατὰ 5 δρ. τότε ζητοῦν 25 δρ. εἰς χάρτην διὰ νὰ δώσουν 20 δρ. εἰς χρυσόν. Οὕτω καὶ ἔμπορος θὰ ζητήσῃ 25 δρ. π.χ. διὰ λύχνον τὸν ὁποῖον εἰς ἄλλην ἐποχὴν θὰ ἐπώλῃ 20 δρ.

Γείτων.— Καὶ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ τὸ πράξῃ ἐὰν ἔφερε τὸν λύχνον τοῦτον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, διότι διὰ νὰ τὸν πληρώσῃ ἠναγκάσθῃ νὰ ἀγοράσῃ τὸ 20 φραγκὸν 25 δραχμᾶς.

A. ΒΕΡΝΑΡΑΚΗΣ.

*Ἐπιτελεῖ συνίξιαι.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνήχεια' 181 σελ. 577.

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ἰδρογόνον τοῦ κηρίου.—Καιόμενον γίνεται ὕδωρ.—
Τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ὕδατος.— Ὁξυγόνον.

Βλέπω ὅτι ἀκόμη δὲν ἐβαρύνθητε σπουδάζοντες τὸ κηρίον μας, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἤρχετε μετὰ προθυμίας νὰ μὲ ἀκούσετε.

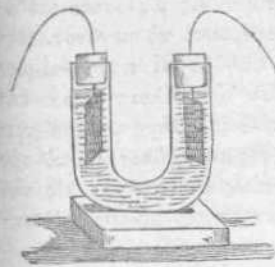
Ἀνεκαλύψαμεν ὅτι ὅταν τὸ κηρίον καίη, παράγει νερόν, ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὸ σὺνήθεσ νερόν. Ἐπειτα δὲ, ἐξετάσαντες εὗρομεν ὅτι τὸ νερόν περιέχει τὸ περίεργον ἐκεῖνο ἀέριον τὸ δυναμιζόμενον ὑδρογόνον. Δείγμα αὐτοῦ ἔχω ἀκόμη εἰς τὸ ἄγγειον τοῦτο. Ἐπειτα ἐγνωρίσαμεν ὅτι τὸ ὑδρογόνον φλογίζεται εὐκόλως, καὶ ὅτι τότε παράγει πάλιν νερόν. Σὰς εἰδείξαι, νομίζω, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν βολταϊκῶν τούτων στηλῶν, δι' ὧν κατορθοῦται νὰ φθάνη εἰς τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων τούτων χημικῆς δυνάμεις δραστηριωτάτη, καὶ σὰς εἶπα ὅτι διὰ τῆς δυνάμειος ταύτης ὁ ἀποσυνθέσω τὸ νερόν, διὰ νὰ ἰδῶμεν τί ἄλλο περιέχει αὐτὸ ἐκτὸς τοῦ ὑδρογόνου διότι ἐνθυμησθε ὅτι ὅτε ἐπεράσαμεν τὸ νερόν, ὑπὸ σχῆμα ἀτμοῦ, διὰ τοῦ σωλήνος τοῦ περιέχοντος τὸ σίδηρον, ἀνεπτύχθη ἐξ αὐτοῦ μεγάλη ποσότης ἀερίου, ἀλλὰ τὸ νερόν τὸ παραχθέν ἐξ αὐτοῦ δὲν εἶχε πλέον τὸ αὐτὸ βάρος μετὰ τοῦ ἀτμοῦ, ὥστε μᾶς διέφυγε βεβαίως ἄλλη τις οὐσία ἐκ τῶν συστατικῶν τοῦ νεροῦ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τίς εἶναι ἡ οὐσία αὕτη. Διὰ νὰ ἐννοήσητε ὅμως καλῆτερον τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ παρασκευάσματος ἢ ἐργαλείου τούτου, τῆς βολταϊκῆς στήλης, θὰ σὰς δείξω ἐν ἡ δὺο πειράματα. Ἄς λάβωμεν πρῶτον οὐσίας τινὰς γνωστάς, καὶ ἄς ἰδῶμεν τίς θὰ εἶναι ἐπ' αὐτῶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐργαλείου τούτου. Ἴδου χαλκός, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον νιτρικὸν ὀξύ, ἔχον τόσην χημικὴν δυνάμιν, ὥστε ὅταν ἐνώνηται μετὰ τοῦ χαλκοῦ, ἀναπέμπεται ἀτμὸς ὀραίου ροδίνου χρώματος. Ὁ ἀτμὸς ὅμως εἶναι πολὺ δυσάρεστος, καὶ δὲν μᾶς χρειάζεται εἰς τὸ πείραμα ἡμῶν διὰ τοῦτο ὁ προπαρασκευασθῆς μου θὰ φυλάξῃ ὀλίγον καιρὸν τὸ δείγμα πλησίον τῆς ἐστίας, διὰ νὰ φύγῃ αὐτός, καὶ οὕτω νὰ ἡμπορέσωμεν ἀνενόητοι νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον πείραμα. Ὁ χαλκὸς ἐντὸς τῆς φιάλης θὰ διαλυθῇ, καὶ θὰ μεταβάλλῃ τὸ ὄξύ, καὶ τὸ νερόν μεθ' οὗ τὸ ἔχω ἠνωμένον εἰς βευστόν κυανοῦν, περιέχον χαλκὸν καὶ ἄλλας οὐσίας καὶ τότε θὰ σὰς δείξω πῶς θὰ ἐνεργήσῃ ἐπ' αὐτοῦ ἡ βολταϊκὴ στήλη. Ἐν ὅσω ὅμως περιμένομεν νὰ ἐξαμίσθῃ ὁ ροδίνος ἀτμὸς, θὰ ἐτοιμάσωμεν ἄλλο πείραμα, ἐξ οὗ νὰ ἐννοήσητε τὴν δυνάμιν τοῦ ἐργαλείου. Βλέπετε τὸ βευστόν τοῦτο; Νομίζετε ὅτι εἶναι νερόν καθαρόν. Ἀλλὰ δὲν εἶ-

ναι ἀληθές. Περιέχει καὶ ἄλλην τινὰ οὐσίαν, τὴν ὁποῖαν δὲν γνωρίζομεν ἀκόμη. Εἶναι ἐν εἶδος ἄλατος. Χύνω τὴν διάλυσιν αὐτοῦ εἰς φύλλον χαρτίου, καὶ τὴν ἐξαπλῶ εἰς αὐτό. Τώρα θὰ δοκιμάσωμεν ἐπ' αὐτῆς τῆς βολταϊκῆς στήλης τὴν ἐνέργειαν, καὶ θὰ ἰδῆτε τί θὰ γίνῃ. Θὰ ἰδῆτε δὺο τρία ἀποτελέσματα, διδακτικὰ δι' ἡμᾶς. Τὸ χαρτίον λοιπὸν, ἀφ' οὗ τὸ ἔβραξα, ὡς εἶδατε, εἰς τὴν διάλυσιν, τὸ ἐξαπλῶ εἰς μεταλλικὸν φύλλον. Εἶναι ἐκ τῶν λεπτῶν τούτων τὰ ὁποῖα θέτομεν ὀπίσω τοῦ ὑαλίου τοῦ καθρέπτου, κατασκευασμένον ἐξ ὑδραργύρου καὶ κασιτεροῦ. Ἐδῶ χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ χαρτίον νὰ λερωθῇ, καὶ νὰ εὐκολύνῃ ἐπομένως τὴν ἐνέργειαν τῆς χημικῆς δυνάμειος τὴν ὁποῖαν θὰ μεταχειρισθῶ. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἄλατος ἐκεῖνη, διότι ἐχρῆθη εἰς τὸ χαρτίον καὶ εἰς τὸ μεταλλοφύλλον, βλέπετε ὅτι διόλου δὲν ἠλλοιώθη. Δὲν ἤγγισε κανὲν ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ τὴν μεταβάλλῃ, καὶ ἐπομένως τῆς στήλης ἡ ἐνέργεια εἰς αὐτὴν μόνον τὴν ἀνάλυσιν θὰ δοκιμασθῇ. Πρῶτον ὅμως ἄς ἰδῶμεν ἂν ἡ στήλη εἶναι εἰς καλὴν κατάστασιν, καθὼς ὅταν τὴν ἐσχάτην φορὰν, ὅταν σὰς τὴν εἰδείξα. Ἴδου τὰ δὺο σύρματα, τὰ ὀδηγοῦντα τὴν δυνάμιν. Ἀλλὰ μάλιστα τὰ προσεγγίζω τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο κανὲν δὲν ἐπιφέρουσιν ἀποτελέσματα. Ἡ δίοδος τῆς δυνάμειος ἦτις μᾶς χρειάζεται, καὶ ἦτις εἶναι ὁ ηλεκτρισμὸς, εἶνε κλειστή ἰδου πόθεν ἡ ἀποτυχία. Ἄ! Ἴδου, ὁ προπαρασκευασθῆς μου μοὶ στέλλει φωτεινὸν τηλεγράφημα, καὶ μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι τὰ πάντα εἰσὶ τώρα ἐν τάξει. Ἀλλὰ πρὶν ἀρχίσω τὸ πείραμα, θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ διακόψῃ καὶ πάλιν ἐπὶ στιγμὴν τὴν συγκοινωνίαν, διὰ νὰ θέσω ἐν σύρμα πλατίνης, καὶ συνέσω δι' αὐτοῦ τοὺς δὺο πόλους, δηλαδὴ τὰ ἄκρα τῶν δὺο ὀδηγῶν συρμάτων. Ἄν ἰδῶ ὅτι φλογίζεται μέρος τῆς πλατίνης ταύτης, δὲν φοβούμαι ἀποτυχίαν τοῦ πειράματος. Εὐθὺς θὰ ἰδῆτε τὴν δυνάμιν τοῦ ἐργαλείου. (Τὸ σύρμα τῆς πλατίνης τίθεται μετὰ τῶν δὺο πόλων, καὶ πυροῦται.) Αὐτὸ τὸ διαβαίνον διὰ τῆς πλατίνης καὶ ἀνάπτον αὐτὴν εἶναι ἡ ηλεκτρικὴ δυνάμεις. Μετεχειρίσθη δὲ λεπτόν σύρμα διὰ νὰ σὰς δείξω εὐκολωτέρως τὴν ἰσχυρὰν ἐνέργειαν τῆς δυνάμειος ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἡμπορέσωμεν ν' ἀναλύσωμεν τὸ ὕδωρ.

Ἐδῶ ἔχω δὺο τεμάχια πλατίνης. Τὰ θέτω εἰς τὸ φύλλον τοῦτο τοῦ χαρτίου, τὸ ὁποῖον ἔβραξα διὰ τῆς ἀναλύσεως, καὶ θέσω ἐπάνω εἰς μεταλλοφύλλον, διὰ νὰ τὸ προφυλάξω καθαρόν. Ὡς τώρα, βλέπετε, καμμία ἐνέργεια, καμμία μεταβολὴ δὲν ἔγινε. Παρατηρήσατε ὅμως τώρα τί θὰ συμβῇ. Ἄν λάβω χωριστὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον ἐκ τῶν πόλων, ἐννοῶ ἐκ τῶν συρμάτων τούτων, καὶ τὸν ἐγγίσω εἰς τεμάχια πλατίνης, οὐδὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλως ὅμως ἔχει

τὸ πρῶγμα ὅταν ἐνώσω τοὺς δὺο πόλους. Ἴδτε (σημειῶν μελανὸν φαίνεται ὑπὸ τὸ πέρας ἐκάστου τῶν συρμάτων τῆς μηχανῆς). Βλέπετε τὸ θαῦμα τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς διαλύσεως μου προήλθε κατὶ τί μελανόν, καὶ ἀφῆκε τὸ ἔγχος τοῦ εἰς τὸν λευκὸν χάρτιν; Ἐλπίζω μάλιστα εἰς ἂν θέσω τὸ χαρτίον καταλλήλως, καὶ ἂν τὸν ἕνα πόλον θέσω ὀπίσω τοῦ μεταλλοφύλλου, θὰ κατορθώσω καὶ νὰ γράψω εἰς τὸ χαρτίον. Ἄς ἰδῶμεν ἂν χωρὶς μελάνης καὶ χωρὶς κονδυλίου θὰ δυνθῶμεν νὰ γράψωμεν—ἐν τηλεγράφημα, κύριοι! (Ὁ καθηγητὴς θέσας τὴν ἀκρὰν τοῦ ἐνὸς σύρματος ὑπὸ τὸ χαρτίον, γράφει διὰ τοῦ ἀκρου τοῦ ἄλλου σύρματος εἰς τὴν λευκὴν ἐπιφάνειαν τὴν λέξιν «Νεότης».) Ἴδου λαμπρὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐννοεῖτε λοιπὸν ὅτι ἐκ τῆς ἀναλύσεως ἐκεῖνης τοῦ ἄλατος ἐλάβομεν μίαν ὕλην ἥτις μᾶς ἦτον ἀγνωστος, αὐτὴν ἥτις κηλιδώνει τὸ χαρτίον καὶ γράφει. Τώρα, ἄς ἀφήσωμεν τοῦτο, καὶ ἄς λάβωμεν τὴν φιάλην αὐτὴν ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ προπαρασκευαστοῦ μου, νὰ ἰδῶμεν τί μᾶς λέγει καὶ αὐτή. Ἐνθυμησθε ὅτι πρὸ ὀλίγου ἀφήσαμεν νὰ παραχθῇ τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον βευστόν ἐκ χαλκοῦ καὶ νιτρικοῦ ὀξέος, ἐν ᾧ κατεγινόμεθα εἰς ἄλλα πειράματα. Βιάζομαι εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν πειραμάτων τούτων, καὶ φοβούμαι μήπως δὲν ἐνεργῶ πάντοτε ὅπως πρέπει. Καὶ ὅμως προτιμῶ νὰ κάμνω ὅλας τὰς ἐργασίας ἐμπρὸς σας, παρὰ νὰ τὰς προπαρασκευάζω πρότερον, χωρὶς νὰ ἠξυβερητε πῶς.

Σχ. 31.

Ἰδέτε τώρα τὰς συνεπειάς. Αἱ δὺο αὐταὶ πλάκες τῆς πλατίνης ἀποτελοῦσιν, ἡ θ' ἀποτελέσωσι τὰ ἄκρα τῆς ηλεκτρικῆς μηχανῆς μου. Ἄς ἐγγίσωσι τώρα τὸ βευστόν τοῦτο, τὸ περιέχον τὸν χαλκὸν καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξύ, ὡς πρὸ ὀλίγου εἶχον ἐγγίσει τὴν ἄλλην ἀνάλυσιν, ἐκεῖνην τοῦ ἄλατος. Ἀδιόφορον ἂν τότε τὴν ἤγγισαν ἀλειμμένην εἰς τὸ χαρτίον, καὶ ἂν τώρα τὴν βυθίζω εἰς τὸ βευστόν ἐντὸς τῆς φιάλης. Ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἶναι, αἱ ἀγωγαὶ τῆς μηχανῆς, δηλαδὴ τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων νὰ ἐγγίσωσι τὸ βευστόν. Ἄν βυθίσω τὰς δὺο πλάκας χωριστὰ, θὰ μείνουν εἰς τὸ βευστόν καὶ θὰ ἐξέλθουν αὐτοῦ λευκώταται καὶ καθαρῶταται καθὼς ἦσαν πρὶν. Ἄλλ' ἰδέτε ἂν φέρω εἰς συνάφειαν ἢ συνθέσω τὰ δὺο ἄκρα τῶν συρμάτων τὰ φέροντα τὰς πλάκας, καὶ τὰ βυθίσω οὕτω συνδεδεμένα, ἡ μία ἐκ τῶν δὺο πλακῶν φαίνεται ὡς μεταβαλλομένη ταχύτατα εἰς ἄλλο μέταλλον. Δὲν δμοιάζει τώρα ἀπαρκαλλάκτως χαλκός; Ἡ ἄλλη πλάξ ἔμεινε καθαρὰ ὡς ἦτον. Ἄν

ταῖς ἀλλάξω θέσιν, ὁ χαλκὸς θὰ μεταβῇ ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τ' ἀριστερά. Ἡ χαλκώχρους πλάξ ἐξέρχεται τώρα κατάλευκος ἐκ τῆς φιάλης, ἡ δὲ λευκὴ ἐκαλύφθη ὑπὸ σπρώματος χαλκοῦ. Τὸ πείραμα τοῦτο σὰς δεικνύει ὅτι διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ἡμποροῦμεν ν' ἀφαιρέσωμεν τὸν χαλκὸν ὅστις περιείχετο εἰς τὸ βευστόν ἡμῶν ἀναλελυμένος.

Α. Ρ. ΡΑΚΑΒΗΣ.

Ἐπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΒΕΡΓΗΣ

Συνήχεια' 181 σελ. 580.

ΣΤ'

— Ἐχετε λοιπὸν πελατεῖαν μετὰ τῶν Λαπώνων; εἶπεν ὁ Μαρσέλ πρὸς τὸν ἰατρόν.

— Ναι, ἀπήντησεν ὁ Κ. Βάλτερ, ὅστις εὐχαρίστως ἀπήντα εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ὑποπλοιάρχου, διότι σπανίως ἐτύγχανεν εἰς αὐτὸν λόγιον ὄντα καὶ διηλεκτικὸν περίστασις εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Χάμμερφος ν' ἀναπτύσῃ τὰς γνώσεις του. Ἄλλοτε, προσέθηκε, οἱ ἀθῶοι Λάπωνες ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐπιστήμης μας. Ὅσακις εἶχον ἀνάγκην συμβουλευόντο τοὺς μάγους των. Εἶτε ταξεῖδιον ἤθελον νὰ κάμωσιν, εἶτε ἄλλην ὑπόθεσιν νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἠρώτων τὸν μάγον, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι τὰ μαντεῖα, οἱ Γαλάται τὴν Βαλλέδαν καὶ τὸν Σχημυκὸν οἱ Τσερμεέσσοι. Ἄν τις ἐξ αὐτῶν ἠσθένει ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀσθένεια προέρχεται διότι ἐφρευγεν ἡ ψυχὴ του πορευομένη ὑπὸ τὴν γῆν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν προσφιλῶν του νεκρῶν. Τότε δὲ ἀνεκάλει τὴν ἀποχωρήσασαν ψυχὴν ὁ μάγος μετὰ τὸ μαγικὸν του τύμπανον καὶ ἐξώρριζεν αὐτὴν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ νοσοῦν σῶμα, ὅπερ εἶχεν ἐγκαταλείψει.

— Ἀλήθεια; ἀνέκραξεν ἡ Καρίνα εἶνε ποιητικωτάτη ἡ δοξασία αὕτη!

— Μάλιστα, ἐξηκολούθησεν ὁ Κ. Βάλτερ, καὶ ὅλως πνευματικῆ. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἀνεγνώρισαν ὅτι ὁ μάγος διὰ νὰ κάμῃ τοὺς ἐξωρρισμούς του ἔπιπε πολὺ οἰνόπνευμα, ἐξήτει ἀμοιβὰς καὶ δὲν κατῴρριωνε πάντοτε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν φυγάδα. Τώρα λοιπὸν εὐχαρίστως συμβουλευόνται τὸν ἰατρόν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ζῶσι πλάνητες καὶ μεμονωμένοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην ἐνίοτε νὰ εὐρίσκωσι μόνοι των θεραπείαν διὰ τὰ δεινὰ των καὶ διὰ τοῦτο διατηροῦσιν ἐκ παραδόσεως φάρμακα των, ἀφ' ὧν εἶνε ἀδύνατον νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ τις. Οὕτω λ.χ. διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὴν αἰμορραγίαν τῆς ρινὸς μεταχειρίζονται σίδηρον τεθερμασμένον εἰς τὴν στάκτην, ὅταν πάσχωσιν ἐκ κερραλαγίας ἐπιθέτουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀνημμένην ἴσκαν. Ἄν θλασθῇ μέλος τι τοῦ σώματός των φονεύουσι κύνα, καὶ ἐπιθέτουσι τὸ αἰμοσταγὲς δέριμα του ἐπὶ τοῦ κατὰ γματος. Ὁ πυκνὸς καπνὸς τῶν σκηπῶν των καὶ ἡ ἀντανάκλασις τοῦ ἡλίου ἐπὶ

της περιστοιχιζούσης αὐτοῦ χιόνος τοῖς ἐπιφέρουσι συχνὰ ὀφθαλμῖαν, τὴν ὁποῖαν θεραπεύουσι καθαρίζοντες τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ βλεφάρου δι' αἰχμῆς μαχαίριου. Ἡ ἐγγείρισις αὕτη ἐπιφέρει μὲν ἐνίοτε παντελῆ ἀπώλειαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἐπιτυγχάνει.

— Ἀλλὰ τίς εἶνε ἡ φυσικὴ αὐτῶν κατάστασις; ἠρώτησεν ὁ Μαρσέλ. Ἀνέγνωσα πολλὰ περὶ Λαπώνων καὶ ἄγγλους καὶ γάλλους περιηγητὰς καὶ μάλιστα τὸν διάσημόν μας Ρενιάρδ, δὲν ἠξέρω ὅμως ἂν πρέπη εἰς ὅλα νὰ δίδω πίστιν.

— Πραγματικῶς, ἀπήντησεν ὁ δόκτωρ, πολλὰ ἐγράφησαν περὶ Λαπώνων ὄχι μόνον εἰς τὴν πατρίδα σας ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ εἰς τὴν Δανιμαρκίαν καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν, εἰς χώρας, ὡς ἐβλέπετε, πλησιεστάτας πρὸς τὴν ἀλλόκοτον ταύτην φυλὴν. Οἱ πολιτισμένοι λαοὶ εὐχαριστοῦνται πολὺ βίπτοντες ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἐθνῶν ἐμειναν ὀπίσω καὶ οἵτινες, στάσιμοι αὐτοὶ, διετήρησαν τὴν κατάστασιν τὴν ἀρχαίαν. Τοῦς τοιοῦτους λοιπὸν τοῦς ἐξετάζουσιν οἱ πολιτισμένοι, ἀπαράλλακτα ὡς ὁ ζωολόγος ἀπολιθωμένον τι ζῶον προϊστορικῆς ἐποχῆς. Παρατηρήσατε μετὰ πόσου διαφέροντος οἱ ἄγγλοι θαλασσοπόροι σπουδάζουσι περὶ τοῦς Ἑσκιμῶους, οὓς ἀπαντῶσιν ἐκπλέοντες εἰς Γροενλανδίαν, οἱ Ῥῶσοι περὶ τὰ ἄγρια φύλα τὰ διεσπαρμένα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἄχανους κράτους τῶν ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Σινικῆς καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ περὶ τὰ λείψανα τῶν Ἰνδικῶν ὀρδῶν τῶν ἀπεωσμένων ἕως εἰς τὰ ἔσχατα πέρατα τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ.

Ὅσον ἀποβλέπει εἰς τοῦς Λάπωνας τὰ κάλλιστα περὶ αὐτῶν βιβλία εἶνε τὰ τῶν Νορβηγῶν καὶ Σουηδῶν ἱεραποστόλων, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ κατηχήσωσι τὴν γηραιάν ἐκείνην καὶ ἀμαθῆ φυλὴν, οἵτινες παρηκολούθησαν αὐτὴν ἀνὰ τὴν ἀπέραντον χώραν, ἐν ἧ αὕτη ζῆ διεσπαρμένη, βραδύτερον δὲ καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς διάφορα μέρη συμπήξαντες χριστιανικὰς κοινότητας. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε δύνασθε, διὰ τὴν ἄγνοίαν τῆς γλώσσης, ν' ἀναγνώσθητε τὰ βιβλία ταῦτα, ἀλλ' οὔτε καὶ σκοπεύετε νὰ ἐμβαθύνητε εἰς τὰς περὶ Λαπώνων μελέτας, θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ διὰ βραχυτάτων τὰ κυριώτερα τῶν κατ' αὐτοῦς.

Καὶ πρῶτον μὲν θὰ παρατηρήσητε ἅμα τοῦς ἴδητε ὅτι δὲν εἶνε τόσο βραχεῖς τὸ σῶμα, ὡς συνήθως τοῦς εἰκονίζουσι. Οὔτε οἱ Λάπωνες εἶνε νάνοι οὔτε οἱ Παταγῶνες γίγαντες. Λίαν ἐπιπόλαιοι παρατηρήσεις ἢ καὶ ἡ φαντασία μόνον τῶν πρῶτων περιηγητῶν παρήγαγον τὰς πλάνας ταύτας. Οἱ Λάπωνες εἶνε ἐν γένει μεσαίου ἀναστάματος, ὑπάρχουσι δὲ μετὰ αὐτῶν καὶ τινες, οἵτινες ἐξαιρέτα ἠδύναντο νὰ καταταχθῶσιν εἰς τάγμα καρβινοφόρων ἢ εἰς ἴλην δραγῶνων.

Θὰ παρατηρήσητε πρὸς τούτοις ὅτι ἔχουσι μαύρην κόμην καὶ μαύρους ὀφθαλμούς. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς περικυκλῶσης αὐτοῦς ξανθῆς εὐρωπαϊκῆς φυλῆς τὸ χρῶμα τοῦτο τοῦς διακρίνει καὶ εἶνε ἐξέχουσα σημεῖον τῆς καταγωγῆς τῶν. Ἀλλὰ τίνος καταγωγῆς; πόθεν ἤλθον; πότε κατεσκήνωσαν εἰς τὰς βορείους χώρας; Πρὸς τίνα γλώσσαν συναπτὰ ἢ διάλεκτός τῶν; Οὐδεὶς ἐθνογράφος, οὐδεὶς φιλόλογος ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ λύσῃ τὰ σκοτεινὰ ταῦτα προβλήματα. Σοφοὶ τινες ἐπειράθησαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ὑπάρχουσι σημαντικαὶ ἀναλογίαι χαρακτῆρος καὶ φυσιογνωμίας μετὰ τῶν Λαπώνων καὶ τῶν Ἑβραίων, εἰς μάλιστα δὲν ἐδίστασε ν' ἀποφανθῆ ὅτι κατάγονται οἱ Λάπωνες ἐκ μιᾶς τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, δουλωθεισῶν καὶ ἀπαχθεισῶν εἰς Ἀσσυρίαν ὑπὸ τοῦ Σαλμανάσαρ. Ἄλλοι ἐκ τῶν Σκυθῶν κατάγουσι τοῦς Λάπωνας ἄλλοι εὐρίσκουσιν ὅτι ἔχουσι συγγένειαν πρὸς τοῦς Τούρκους, πρὸς τοῦς Ἀβάρους, πρὸς τοῦς Οὐγγρους. Ἀλλ' οὔτε ἐγγράφα, οὔτε παραδόσεις, οὔτε μνημεῖα ὑπάρχουσιν ἵνα ἐπιχέοντα φῶς διαλευκάνωσι τὸ πρᾶγμα.

Λίαν πιθανὸν ἀποβάνει κατ' ἀκολουθίαν τῶν τελευταίων ἐρευνῶν φιλοπόνου καὶ εὐφυοῦς παρατηρητοῦ, τοῦ καθηγητοῦ Κ. Νίλσον, ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη, ἄλλοτε πολὺ μᾶλλον πολυάνθρωπος καὶ εὐδαίμων ἢ τὰ νῦν, διεσπάρη πρὸς μεσημβρίαν τῆς Νορβηγίας καὶ μέχρι τῆς Σκανίας καὶ ὅτι ἐκεῖθεν κατ' ὀλίγον ἀπώθησεν αὐτὴν πρὸς βορρᾶν φυλὴ ἄλλη ἰσχυρωτέρα. Φαίνεται δ' ὅτι διετήρησάν πως καὶ οἱ Λάπωνες ἀμυδρὰν τινα τοῦτου ἀνάμνησιν καὶ συχνάκις μάλιστα μεθ' ὑπερηφανείας ἐθνικῆς ἀναφέρουσι τὸ γεγονός. Ἦτο ποτὲ καιρὸς, λέγουσι, καθ' ὃν οἱ πρόγονοί μας καὶ οἱ τῶν Σουηδῶν δὲν ἀπετέλουν εἰμὴ ἓνα μόνον λαόν. Ἐσπέραν τινὰ ἐξεργάγη φοβερὰ τρικυμία φοβεῖται ὁ Σουηδὸς καὶ χώνεται ὑπὸ τὰς σανίδας ὁ Λάπων γενναίως ἀνθίσταται εἰς τὴν κακοκυρίαν. Ἐκτοτε ἐκτίσε μὲν οἴκους ὁ Σουηδὸς, ἀνδρείωτερος δὲ ζῆ ἐν ὑπαίθρῳ ὁ Λάπων.

— Καὶ οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ, διέκοψεν ἡ Καρίνα, τῶν ὁποίων οἱ πατέρες ἐκαλλιέργουν ἄλλοτε τὰ εὐφορα πεδία τῆς Σκανίας εἶνε τόρα τόσο ἄθλιοι!

— Ὀλιγώτερον ἴσως ἄθλιοι, ὑπέλαβεν ὁ ἱατρὸς, ἢ ὅσον κοινῶς νομίζεται. . . Ἀλλὰ, προσέθηκε παρατηρήσας παρ' αὐτῷ τὸν Μαρσέλ καὶ τὴν Καρίνα, φοβοῦμαι μήπως σᾶς βαρύνω πλέον διηγούμενος.

— Ὅχι, ὄχι, ἀνέκραξεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Μετὰ ζωηρᾶς ἐπιθυμίας σᾶς ἀκούω καὶ θὰ σᾶς εὐγνωμονῶ ἂν ἐξακολουθήσητε.

Καὶ ταυτοχρόνως ἡ νέα κόρη ἀτενίσασα τοῦς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸν Κ. Βάλτερ ἐξεδήλωσε τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸ αὐτὸ τῆς εὐγνωμοσύνης αἶσθημα.

— Ἀφ' οὗ λοιπὸν τὸ θέλετε, εἶπεν ὁ ἱατρὸς, ἐξακολουθῶ. Ἡ μεγάλη ἐκείνη ζώνη τῆς Σκαν-

δικαιτικῆς χερσονήσου, ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς πέμπτης ἕως πέραν τῆς ἐβδομηκοστῆς μοίρας πλάτους, εἶνε ἡ πατρίς τοῦ Λάπωνος. Δὲν εἶνε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς οὔτε τόσο ἀγῶνος οὔτε τόσο ἐλεεινῆ ὅσον κοινῶς νομίζεται. Οἱ ἰδόντες τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη ὁμολογοῦσιν ὅτι εὐρον ἐκεῖ κατοίκους ἐργατικούς, πεδία καλῶς καλλιεργημένα, ποταμοὺς πλεομένου ὑπὸ πλοιαρίων καὶ μικρὰς τινὰς πόλεις, εἰς ἀσ ἀνέτως δύναται τις νὰ παραμείνῃ. Τὸ κατοικήσιμον μέρος τῆς γῆς ἐκτείνεται, ὡς ἠξέουρετε, πολὺ μᾶλλον πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀρκτικού πόλου ἢ πρὸς τὸ τοῦ ἀνταρκτικού. Εἰς τὸ ἡμέτερον ἡμισφαίριον δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τῆς ὀγδοηκοστῆς μοίρας πλάτους χωρὶς νὰ μᾶς ἐμποδίσωσιν ἀδιάβατοι πάγοι, εἰς τὸ ἄλλο εὐρίσκει τις τοιοῦτους ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν τεσσαρὰ κοστὴν πέμπτην μοῖραν. Πλὴν δὲ τοῦτου ἡ Σκανδιναυκὴ χώρα, ἢν ὠνόμαζον *vagina gentium* κατὰ τὸν μεσαιῶνα, διακρίνεται μετὰ τῶν βορείων χωρῶν, ὡς τυχοῦσα ἐξειδικασμένης τινὸς εὐνοίας τῆς φύσεως. Οὕτω λ. χ. μέχρι τοῦ Ἐνοντέκη, εἰς τὴν ἐξηκοστὴν ὀγδόην μοῖραν, καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρποὶ, ἐν ᾧ ἐν Σιβηρίᾳ ἢ καλλιέργεια αὕτη παύει εἰς τὴν ἐξηκοστὴν ἔκτην μοῖραν καὶ ἐν Καναδᾷ εἰς τὴν πεντηκοστὴν πρῶτην.

Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς σουηδικῆς, τῆς νορβηγικῆς καὶ τῆς ρωσικῆς Λαπωνίας σύγκειται ἐκ γῆς ὑγρᾶς ἀγόνου καὶ καλυπτομένης μόνον ὑπὸ ἐλεεινῶν τινῶν δενδρυλλίων, ὑπὸ ἀγρίων βοτανῶν καὶ ὑπὸ λειχῆνος. Ἐκεῖ σταθμεῖ καὶ ὅλον τὸ ἔτος ὁ Λάπων, ἐκεῖ καθ' ἑκάστην τοῦ ἔτους ὄραν μονήρως ἐπιτελεῖ τὴν βραδείαν καὶ ἐπίπονον ἀποδημίαν του, τὸ μὲν ἔαρ, ἐπὶ χιονοσκεπῶν πεδίων, τὸ θέρος, ὑπὸ φοβερῶν καύσωνα, διὰ μέσου σκιπῶν, αἵτινες διψῶσιν αἷμα, τὸ φθινόπωρον, ἐπὶ γῆς βορβορώδους καὶ τὸν χειμῶνα, διὰ σκοτεινῶν νυκτῶν καὶ με ψυχρῶς, καθ' ὃ παγώνει ὁ ὑδράργυρος.

Δὲν ἔχει τοῦλάχιστον τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ταξειδιωτῶν τῆς Ἀνατολῆς, νὰ προστίθεται εἰς ἓν *καρὰνιορ*, οὔτε ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμὸν εὐρίσκει ἐν *καρὰνιορ* σεράγι ὡς οἱ πραγματευταὶ τῆς Βαγδάτης, καὶ οὐδεμία θασὶς δὲν τέρπει τὸν ὀφθαλμὸν του, ὡς τέρπονται τοῦλάχιστον οἱ Βεδουῖνοι. Πορεύεται μόνος μετ' ἑαυτοῦ οἰκογενεῖάν του, ἀκολουθῶν τοῦς τάρανδους τοῦ ἠξέουρε ὅτι εἰς τὴν μαύρην του ἐρημον, οὔτε θρεπτικὰ βότανα ὑπάρχουσι, οὔτε ὀπωρικά, οὔτε κόκκοι, οὔτε καταλύματα, οὔτε τίποτε. Καὶ φέρει λοιπὸν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σκηνὴν του καὶ τὰ χονδροειδῆ του οἰκικὰ σκεύη καὶ τὰς προμηθείας του. Ἄς ἐβλέπον τοῦς Λάπωνας οἱ κατοικοῦντες καὶ διὰ τὴν ἐλαχίστην δυσκολίαν! Ἐὰν ἐβλέπον ἕως ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπομονὴ καὶ μέ-

χει τίνος βαθμοῦ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ περιορίσῃ τὰς ἀνάγκας του.

Ἡ Λαπωνία τίεται χωρὶς τῆς βοηθείας μαίας κρεμῶσα ἑαυτὴν διὰ τῶν βραχιόνων ἀπὸ σχοινοῦ τεταμένου μετὰ δύο πασσάλων. Δὲν ἔχει πλησίον τῆς οὔτε νοσοκόμον οὔτε τροφόν, ἢ δὲ φαρμακευτικὴ τῆ εἶνε ἄγνωστον πρᾶγμα. Ἡ κοιλίς ἐνθα σπαργάνωνε τὸ τέκνον τῆς εἶνε κοιλωμένος κορμὸς δένδρου καὶ ἀντὶ σπαργάνων καὶ ἄλλων ἀσπρορρούχων μεταχειρίζεται βρούα. . .

Τὰς κατὰ περιόδους μεταναστάσεις του δὲν τὰς κάμνει ὁ Λάπων, ὅπως οἱ κύκνοι καὶ αἱ χελιδόνες, πρὸς ἰδίαν τέρψιν, ἵνα εὖρη κλίμα ἀρμοδιώτερον πρὸς τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, ἀλλὰ χάριν τῶν τάρανδων του διὰ νὰ εὐρωσιν ἐκείνοι βοσκήν ἢ διὰ ν' ἀπαλλαγῶσι ζωοφίων τινῶν, ἅτινα ἐπώζουσιν εἰς τὸ δέρμα τῶν καὶ εἰς τοῦς μυκτῆρας τῶν.

Εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Λαπωνίας μέρη εἶνε πολλαὶ ἐλευθεραὶ γαῖαι. Ὁ θῆλων νὰ τὰς καλλιέργησιν λαμβάνει παρὰ τῆς Κυβερνήσεως χρηματικὸν τι βοήθημα, ὀλίγους σάκκους κόκκων ἢ γεωμήλων, γεωργικὰ τινὰ ἐργαλεῖα καὶ ἀτέλειαν ἐπὶ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἔτη. Εἰς τοῦτο λοιπὸν καταγίνονται πολλοὶ Λάπωνες καὶ μετ' ἑαυτῶν τῶν ὑπομονῶν καὶ δραστηριότητά ἀποκαθίστανται καλοὶ γεωργοὶ, οὓς ἀπομιμοῦνται καὶ ἄλλοι καὶ οὕτως ἡ κυρίως νομαδικὴ φυλὴ τῶν Λαπώνων ἐλαττοῦται ὀσημέραι. . . Ἀλλὰ ἰδοὺ εἴμεθα πλησίον εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Σβένδων, προσέθηκεν ὁ ἱατρὸς στραφεὶς πρὸς τὸν Μαρσέλ. Θὰ ἴδητε τῶρα ἰδίως ὀφθαλμοῖς τὴν κατάστασιν τῶν Λαπώνων».

Εἰς τὴν παραλίαν, παρὰ τοῦς πόδας ἀποκρήμνου τινὸς λόφου ὑψοῦτο σκηνὴ ἀποτελουμένη ὑπὸ βαιῶν φαίου μαλλίνου ὑφάσματος καὶ δερμάτων τάρανδων, παρ' αὐτὴν δὲ ἐν στάδουρ, ἦτο ξυλίνη τετράγωνος κόγχη, ἐν ἧ ὁ Λάπων ἐναποθέτει μέρος τῶν προμηθειῶν του. Ἡ κόγχη αὕτη εἶνε τεθειμένη, ὡς περισσετέρων, ἐπὶ πασσάλων δέκα ἢ δώδεκα ποδῶν τὸ ὕψος, διὰ νὰ μὴ δύναται ν' ἀρπάξωσι τὰς τροφὰς οὔτε οἱ ἄνθρωποι οὔτε τὰ ζῶα.

Ἡ Καρίνα προὐχώρησε ζωηρὰ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Σβένδων, ἥτις τὴν περιέμενε κρατούσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ τέκνον τῆς καὶ εἰσήλθε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν σκηνὴν ἠκολούθησεν ὁ Μαρσέλ, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον ν' ἀποπνιγῆ ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὸ στενότατον ἐκεῖνο οἰκημα, εἰς ὃ μαῦρος καὶ πυκνὸς καπνὸς ἀκαταπάστως ἐσροβίλιζε. Ὁ ἱατρὸς τὸν προέτρεψε νὰ κύψῃ κάτω. Οὕτω δὲ καὶ μόνον ἠδυνήθη ὁ Μαρσέλ ν' ἀναπνεύσῃ, διότι ὁ καπνὸς ἦτο πρὸ πάντων πυκνὸς πρὸς τὰ ἄνω, ἐνθα ἡ σκηνὴ εἶχεν ἀνοιγῆ. Εἶδε λοιπὸν ὁ Μαρσέλ τὴν εἰκόνα, ἢν ἐπόθει νὰ ἴδῃ. Εἰκόνα ἐλεεινῆ! Τὸ ἔδαφος ὀλισθηρὸν καὶ βορβορώδες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, σκεύη τινὰ καὶ ἐργαλεῖα,

ἐν τῷ μέσῳ στιβάς θάμνων, οἵτινες ἦσαν τόσοι κάθυγροι, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ φωτίσωσιν ἐπαρκῶς. Παρέκει ἐπὶ δέρματος ταράνδου ἔκειτο γρατὰ ἢ ἀσθενής. Ἦσαν οἰδαλέα τὰ μέλη της, κόκκινοι οἱ ὀφθαλμοὶ της καὶ αἱ παρειαὶ της κίτρινο-ερυθροκίτρινοί, ἐνόσει δὲ νόσον ἐνδημικὴν ἐν Ἰσλανδίᾳ καὶ Λαπωνίᾳ καὶ προερχομένην ἐκ τοῦ ψυχροῦ κλίματος καὶ τῆς κακῆς τροφῆς. Οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουσι τὴν νόσον ταύτην *ελεφαντίασις*, διότι ἐξοιδαίνεται καὶ σκληρύνεται τὸ δῆμα ὡς δῆμα ἐλέφαντος.

Ὁ ἰατρὸς ἐπλησίασε πρὸς τὴν νοσοῦσαν, τὴν ἠρώτησε περὶ τῆς καταστάσεώς της καὶ διώρισεν εἰς αὐτὴν φάρμακον, ὅπερ εἶχεν ὁ ἴδιος παρασκευάσει. Ἡ γρατὰ τὸν εὐχαρίστησεν ἀφείσα βαθὺν στεναγμόν.

Ἡ Καρίνα εἶχε καθίσει χαμαὶ πλησίον εἰς τὴν νεαρὰν μητέρα καὶ ἐμειδία εἰς τὸ τέκνον της. Εἰς τὸ πρόσωπόν της ἦτο τότε ἐξωγραφισμένη ἀπερίγραπτος χάρις καὶ γλυκύτης. Ἡ νέα παρθένος ἀκουσα προσηθάνετο τὰς συγκινήσεις τῆς μητρικῆς ἀγάπης.

Ὁ Μαρσέλ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς του. Εἰς τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο οἴκημα, ἐν τῷ μέσῳ νερέλης καπνοῦ τῷ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐβλεπε εὐεργετικὴν τινα μοῖραν, ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας περιγράφουσι εἰς τὰ μικρὰ παιδία, ἢ οὐράνιον τινα ἄγγελον. Τὴν ἐβλεπε μετὰ μακαριότητος, ἢν οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχεν αἰσθανθῆ ἑνώπιον γυναικός.

— Ἄκκα, ἀνέκραζεν αἰφνης ἡ ἀσθενής μετὰ κόπου στεφομένη ἐπὶ τῆς κλίνης της, κρυόνω, βάλε ζύλα εἰς τὴν φωτιάν.

— Πρέπει νὰ ὑπακούσω, εἶπεν ἡ νεαρὰ μήτηρ σιγὰ πρὸς τὸν ἰατρὸν, ἄλλως παραπονεῖται εἰς τὸν υἱὸν της καὶ ἐκεῖνος μὲ κακομεταχειρίζεται.

Καὶ ταῦτα εἰπούσα ἀφῆκε τὸ τέκνον της εἰς τὰ γόνατα τῆς Καρίνας καὶ ἐξῆλθεν ἵνα φέρῃ θάμνους.

— Εἶνε λοιπὸν ἄδικος καὶ σκληρὸς ὁ σύζυγός της; ἠρώτησεν ὁ Μαρσέλ τὸν ἰατρὸν, ὅστις τῷ εἶχεν ἐξηγήσει τὴν παρατήρησιν τῆς Ἄκκας.

— Ὁχι, ἀπήντησεν ὁ ἰατρὸς, ἀπ' ἐναντίας εἶνε πρῶτον χαρακτηρὸς ὡς οἱ πλείστοι τῶν Λαπώνων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι εἶνε φιλοχρήματος. Ἄλλοτε οἱ Λάπωνες ἐπίστευον, ὅπως καὶ οἱ Σλαῦοι τῆς Πομερανίας, ὅτι μετὰ θάνατον ἐξηκολούθουν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν βίον, ἢν εἶχον τελειώσῃ νὰ κάμωσι τὸ ταξείδιον τῶν ὑποχθονίων χωρῶν ἔθαπτον πλησίον των ἴσκαν, καπνὸν, οἰνόπνευμα καὶ ὅσα σκουῖα τῆς Δανίας ἢ τῆς Σουηδίας ἠδύνατο νὰ πορισθῶσι. Ἄν καὶ ὁ Χριστιανισμὸς διεσκέδασε τὰς προλήψεις ταύτας τῆς εἰδωλολατρείας, ὑπάρχουσι ἀκόμη Λάπωνες μένοντες πιστοὶ εἰς τὴν παλαιὰν ταύτην παράδοσιν. Ὁ Σβένδων εἶνε πεπεισμένος ὅτι ἡ

μήτηρ του εἶχε κεκοιμημένους θησαυρούς καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν πείσῃ νὰ τῷ ὑποδείξῃ τοὺς θησαυρούς τούτους. Διὰ τοῦτο δεικνύει τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτὴν καὶ ἀναγκάζει πρὸς τοῦτο καὶ τὴν γυναῖκά του. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἔρωσ εἶνε πρᾶγμα παντάπασιν ἄγνωστον εἰς τὸν ὄλως ὕλικὸν βίον τῶν Λαπώνων, οὐδὲ λέξιν ἔχουσι πρὸς ἔκφρασιν τοῦ αἰσθημάτων τούτου, ἀλλὰ τὸ ἐκφράζουσι διὰ χυδασιότατου ὄρου, ἢν ἀδυνατῶ νὰ μεταφράσω. Καὶ εἰς τὴν ἀσύστατον ταύτην καὶ βάρβαρον κοινωνίαν, ὅπως συχὰ εἰς τὰς πόλεις μας, τὸ χρῆμα κάμνει τὰ συνοικέσια!

Ὅταν λοιπὸν ὁ Λάπων ἀποφασίζῃ νὰ νυμφεῖται προσπαθεῖ ν' ἀνεύρῃ ὄχι τὴν ὠραιότεραν ἢ ἀγαθότεραν νέαν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν νὰ κληρονομήσῃ πλείστους ταράνδους ἢ πλείστερα σκεύη. Ἄμα τὴν εὖρη, πορεύεται εἰς τὴν οἰκίαν της μετ' ἐνὸς ἐκ τῶν φίλων του. Ὁ φίλος εἰσέρχεται, ὁ δὲ γαμβρὸς μένει εἰς τὴν θύραν. Τότε ἀναγγέλλει ὁ φίλος εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νέας τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του καὶ προσφέρει εἰς αὐτοὺς ποτήριον οἰνοπνεύματος. Ἄν ἐκεῖνοι τὸ δεχθῶσι, θεωρεῖται τοῦτο ὡς πρῶτον σύμβολον τῶν ἀρραβῶνων καὶ προσκαλεῖται ὁ νέος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν. Ἄφ' οὗ εἰσέλθῃ προσφέρει εἰς μὲν τὴν νύμφην δερμάτινον θυλάκιον καὶ χρυσομένον ἀργυροῦν δακτύλιον, εἰς δὲ τοὺς γονεῖς της νέαν ἐνδυμασίαν. Ἄν τυχὸν βραδύτερον διαλυθῶσι οἱ ἀρραβῶνες, οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ τῷ ἐπιστρέψωσι τὰ δῶρά του καὶ νὰ τῷ πληρώσωσι τὸ ποτήριον τοῦ οἰνοπνεύματος, τὸ ὁποῖον ἔπιον. Ἄλλως, ἔρχεται ὁ μνηστὴρ ἐπὶ τινὰς μῆνας πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστῆς του, φέρων ἐκάστοτε πρὸς αὐτὴν καπνὸν καὶ οἰνόπνευμα καὶ συνδιαλέγεται μετ' αὐτῆς περὶ τῆς μελλούσης εὐτυχίας του. Ὁ γάμος τελεῖται διὰ μεγάλου συμποσίου, ἐν ᾧ καταναλίσκονται πολλὰ ἄγγελα λίπους καὶ πλείστον οἰνόπνευμα. Ἐπὶ ἐν ἔτος ὁ γαμβρὸς διαμένει παρὰ τῷ πενθερῷ, ὡς ὁ Ἰακώβ παρὰ τῷ Λάβαν, βόσκων τοὺς ταράνδους του, ἀφ' οὗ δὲ παρέλθῃ τὸ ἔτος λαμβάνει ταράνδους τινὰς καὶ ἀπέρχεται μετὰ τῆς Ῥαχὴλ του. Ἄλλ' ἀκούω τοὺς κύνας ὕλακτοῦντας ἐπ' ἀνέρχεται, φαίνεται, τὸ ποίμνιον ἐκ τῆς βοσκῆς. Δὲν εἶσθε περίεργος νὰ τὸ ἴδῃτε;

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ Μαρσέλ, ἔχω δὲ καὶ ἀνάγκην ν' ἀναπνεύσω καθαρὸν ἀέρα, διότι μ' ἐπνίξεν ὁ καπνός. Καὶ σεις, εἶπε στραφείς πρὸς τὴν Καρίναν, δὲν θέλετε νὰ ἐξέλθῃτε, δὲν σὰς ἐνοχλεῖ ὁ καπνός;

— Εἶμαι συνειθισμένη, ἀπήντησεν ἡσύχως ἡ Καρίνα, ἄλλως τε δὲ πρέπει νὰ μείνω ἐδῶ νὰ ἐπιτηρῶ τὸ παιδίον, διότι ἡ μήτηρ του θὰ ἀμέλξῃ τοὺς ταράνδους.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Μαρσέλ ἄκων, ἀκολουθῶν τὸν ἰατρὸν, ὅστις τὸν προσεκάλεσε.

Ἐξῶθεν τῆς σκηνῆς ἤκούετο ὁ κρότος, ἢν ἀπετέλουσαν αἱ ἀρθρώσεις τῶν ποδῶν τῶν ἐρχομένων ταράνδων. Ὅποῖον ποίμνιον! Ἐχουσι δίκαιον οἱ Λάπωνες νὰ ὀνομάζωσι τὸ ποίμνιον *σάβα*, ὅπερ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν δηλαῖ *θάλασσα*, διότι πρᾶγματι θάλασσα κυμανομένη ἐφαίνοντο ἡ ποίμνη ἐκείνη τῶν ταράνδων. Ἄν μακρόθεν παρητήρησι τὰς κερασφόρους κεφαλὰς τῶν ζώων ὁμοῦ καὶ πυκνῶς κινουμένας, θὰ ἐνεθυμείσῃ τὸν Μάκβεθ καὶ θὰ ἔλεγεσθε ὅτι εἶνε τοῦ Βιρνάν τὸ κινούμενον δάσος. . . .

Τὸ ποίμνιον συνηγελάσθη ἐντὸς μεγάλης μάνδρας, εἰς μίαν γωνίαν τῆς ὁποίας ὑψούτο πάσσαλος. Ἐκεῖ ἐμελλόν νὰ ἀμελχθῶσι αἱ θήλειαι. Ὁ Σβένδων ἤρπαζε δι' ἐνὸς σχοινίου ἀπὸ τῶν κεράτων τὰς ταράνδους καὶ τὰς ἔδενε, προσήρχετο ἔπειτα ἡ Ἄκκα ἵνα ἀμέλξῃ. Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ὁ Σβένδων προσεκάλεσε τὸν ἰατρὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν ἵνα φάγῃ νοπὸν βούτυρον. Ἀλλὰ ἡ Καρίνα παρετήρησεν ὅτι αὐτὴ ἐβιάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ οἴκαδε, ὁ δὲ Μαρσέλ οὐδεμίαν ὄρεξιν εἶχε νὰ φάγῃ εἰς τὴν ῥυπαρὰν ἐκείνην σκηνήν.

— Καλὰ λοιπὸν, εἶπεν ὁ Λάπων, ἀφ' οὗ δὲν θέλετε νὰ μείνετε, θὰ σὰς φέρω ἐν καλὸν τετάρτι ταράνδου.

— Ὁχι, ὄχι, σὰς εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ ἰατρὸς.

— Βέβαια! καταφρονεῖς τὰ δῶρα τοῦ πτωχοῦ Λάπωνος.

Ὅτε ἐπέστρεφον εἰς Χάμμερρεστ ὁ Μαρσέλ ἔσχε τὴν περιέργειαν νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἰατρὸν διὰ τί δὲν ἤθελε νὰ δεχθῆ τὸ δῶρον τοῦ Σβένδων.

— Ἐ! φίλε μου, τῷ ἀπήντησεν ἐκεῖνος, δὲν ἤξεύρεις τὸν χαρακτηρὸν τῶν Λαπώνων. Διὰ τὸ τετάρτι αὐτὸ θὰ τῷ εἶμαι ὑποχρεωμένος διὰ βίου. Εἰς πᾶσαν περίστασιν θὰ ἔχῃ χιλιάς ἀπαιτήσεις παρ' ἐμοῦ καὶ θὰ μοὶ ὑπεθυμίζῃ αἰωνίως τὸ δῶρόν του. . . .

Καὶ ἤρχισεν ὁ ἰατρὸς νὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ χαρακτηρὸς καὶ τῆς θρησκείας τῶν Λαπώνων μετὰ τσαούτης ἀκριβείας καὶ πολυμαθείας, ὥστε ὁ Μαρσέλ διακόπτων αὐτὸν,

— Σὰς θαυμάζω, ἰατρὲ, τῷ εἶπε φαίνεται ὅτι πολὺ καταγίνεσθε καὶ πολλὰ ἀναγινώσκετε.

— Ναι, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ἡ μελέτη καὶ μάλιστα ἡ ἀνάγνωσις ἐπιστημονικῶν βιβλίων εἶνε ἡ μόνη μου ἐνασχόλησις καὶ ἡ μόνη μου παρηγορία κατὰ τοὺς μακροὺς μάλιστα καὶ σιδηροὺς χειμῶνας τῶν κλιμάτων τούτων. Ἐκκμον καὶ ἐγὼ πολλὰ σχέδια εἰς τὴν νεότητά μου, ὠνειροπόλησα πολὺ ὅτε ἤμην φοιτητὴς εἰς τὴν Χριστιανίαν. Ἀλλ' αἱ ἀνάγκαι μὲ ἔρριψαν ἐδῶ εἰς τὸ Χάμμερρεστ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς μου, ὁ ὁποῖος πολλὰ ἐθυσιάσεν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου, ἐνυμφεῖσθαι ἀγαθὴν καὶ ἐνάρετον γυναῖκα, ἥτις ἠθέλησε νὰ συνταυτίσῃ τὴν

τύχην της μετὰ τῆς ἰδικῆς μου. Ἀπέκτησα δύο τέκνα ἐκ τοῦ γάμου μου, ζῶ ἡσυχος καὶ, ἐλπίζω, τιμώμενος, διάγω δὲ τὸν βίον μου πρᾶττων τὸ ἀγαθὸν ὅσον δύναμαι, ἀγαπῶν τὴν γυναῖκά μου καὶ τὰ τέκνα μου καὶ μελετῶν.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐνεποίησαν βαθυτάτην αἰσθησιν εἰς τὸν Μαρσέλ. Ἐσκέπτετο καὶ ἄκων ὅτι καὶ ὁ Βλονδῶ τὰ αὐτὰ ἐπρέσβευε. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ Βλονδῶ, οἱ τόσοι διάφοροι τὸν χαρακτηρῶν, τὰς ἐξείς καὶ τὴν παιδείαν, τὴν αὐτὴν εἶχον ἰδέαν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, ἀμφότεροι ἀνεύρισκαν αὐτὴν ἐν τῷ ἡσυχῶ βίῳ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ.

Καὶ ἐν ᾧ ταῦτα ἀνελογίζετο ἀνέβλεψε καὶ εἶδε τὴν Καρίναν, ἥτις ἀτενῶς τὸν παρετήρει. Καὶ ἐσκέφθη τότε ὅτι θὰ ἦτο ἴσως κάλλιον νὰ παραιτήσῃ διὰ παντός τὰ τολμηρὰ του σχέδια καὶ ἀκολουθῶν τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἢν ἡ θεία Πρόνοια τῷ παρουσίαζε, νὰ ἀναζητήσῃ μετ' αὐτῆς ἀφανῆ καὶ ἡσυχος τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐκείνη σιγῆλὴ ἐθάδιζε πλησίον εἰς τὸν ἰατρὸν ἔχουσα τὸ πρόσωπον ἡμικεκαλυμμένον μετὰ *σάβιτης*. Ἐν τῇ σεμνῇ της ἡρεμίᾳ ὁμοίαζε πρὸς τὴν Μιλίτζαν ἐκείνην, ἢν περιγράφουσι τὰ δημοτικὰ τῆς Σερβίας ἔσματα. Ὁ Μαρσέλ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν της, συνώδευσε καὶ τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν ἰδικήν του καὶ ἐμφροντισ καὶ τεταραχμένος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πλοῖόν του.

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Τὴν ἐπομένην διήγησιν ἐδημοσίωσαν ἐσχάτως γαλλιστὶ ἐν τοῖς Ἰσομνημασὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, Γραμματικῶν καὶ Τεχνῶν τοῦ Παρισι, ὁ δὲ Ἑλλήνων ἔλκων τὸ γένος κ. Ε. Γεμενῆς, γνωστὸς πρὸ πολλοῦ γενόμενος διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἂν αἱ πλείους ὑπόθεσιν ἔχουσι τὰ τῆς Ἑλλάδος. Πολλὰ δὲ τῶν ἔργων τοῦ φιλογενοῦς καὶ παπαιδεύμένου ἀνδρὸς ἐξεδόθησαν εἰς φῶς εἴτε δι' ἰδιαίτερων ἀνδρῶν ἐξεδόθησαν εἰς φῶς εἴτε δι' ἰδιαίτερων βιβλίων εἴτε διὰ τῆς Revue des Deux Mondes καὶ ἄλλων περιοδικῶν συγγραμμάτων, περὶ ὧν ὄρα τὸν Κ' τόμον τῆς Παρὸν ὁμοῦ ας ἐν σελ. 192.

Ὁ συγγραφεὺς, ἐκθειάζων ὡς εἰκόσ τὴν ἐν Μανιάκι μάχην, τάσσει τὸν ἥρωα αὐτῆς μετὰ τῶν γενναίων ἐκείνων περὶ ὧν ὀλίγον ὁμιλεῖ ἡ ἱστορία. Ἄλλ' ἐν ἡ ἱστορία δὲν ἠσθάνετο καὶ αὐτὴ προτιμήσεις, ὁ ἐνδόξως πρῶτος ἀρχιμανδρῆτης θὰ ἀνεγράφετο διὰ τὸν λεωνίδειον θάνατον αὐτοῦ εἰς τὸ χρυσοῦν τέμενος εἰς ὁ Ἐλαρὰθη καὶ τοῦ Βότσαρη τὸ ὄνομα. Ὅμοια ἀδικία ἐγένετο καὶ πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ περὶ τὰ Κατὴ Μιχάλην, τὸν ἀπαντήσαντα εἰς τὸν πρῶτον αὐτὸν νὰ φύγῃ τὸν ἀναπόφευκτον θάνατον. Ἄν μίαν φορὰν ἐγεννήθηκα καὶ μίαν θ' ἀποθάνω. Ν. Δ.

Ὁ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ.
Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἑλληνικοῦ ἀγώνος.

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Α'

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Α'

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὄρια ἀνυψοῦται γραφικὴ τις κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὄροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

περὶ αὐτὰ βάραθρα, οὐχὶ ὁμοίως καὶ ἀπρόσιτα διὸ μὴ δίστασον ν' ἀναβῆς, εἴ ποτε ἐπισκεφθῆς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Καὶ νὰ μὲν ὁ κόπος πολὺς καὶ πλειότερα ἢ ζάλη, ἀλλὰ ἡ θέα τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ θελκτικωτάτου τῶν πανοραμμάτων θέλει σὲ ἀποζημιώσει, καθόσον ὑπὸ μὲν τοὺς πόδας σου κείνται ἡ κοιλάς τῆς Λακεδαιμόνου, ἡ εὐφορος πεδιάς καὶ ὁ μελαγχολικὸς κόλπος τῆς Μεσσηνίας, περαιτέρω δὲ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου διαποικίλλουσαι ὡς ἀστέρες χρυσοῦ τὴν γλαυκὴν θάλασσαν, ἀπέναντί σου τὰ χλοερὰ ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας, ἡ τε ἀνώμαλος καὶ ὄρεινὴ Πελοπόννησος καὶ ἐπὶ τέλους μικρὸν μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπισθεν τοῦ ὁποῦ ἡ χιῶν τοῦ Παρνασσοῦ συμμίγνυται μετὰ τῶν πορφύρων ἀτμῶν τῆς ἀτμοσφαιρας. Τοιοῦτο δὲ τὸ θέαμα, ὥστε καὶ εἰς τὴν ἀσθενεστάτην μνήμην ἐγχαράττεται βαθέως. Καὶ οἱ μὲν γεωγράφοι ὀνομάζουσι τὸ ὄρος Μανιάκι, ὁ δὲ λαὸς *Τὰ ταμποδρια τοῦ Παπαγλέσσα*, ἐκ τοῦ ὀνόματος ὀπλαρχηγοῦ, ὃς τις ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκεῖνης κορυφῆς μαχόμενος πρὸς τοὺς Τούρκους. Καὶ σήμερον ἔτι, ἀνακαλύπτων ὁ περιηγητὴς τὰ ὑπὸ τοὺς θάμνους ὄστα, διστάζει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωπος συνέλαβε τὴν παράτολμον ιδέαν νὰ προσελκύσῃ διὰ τῆς βίας εἰς τοσοῦτον ὕψος τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ συγκροτήσῃ μάχην ἐντὸς τοιαύτης φουλαξ.

Ἄνηκε δὲ ὁ τολμητὴς οὗτος εἰς τὴν πολυἀριθμον φάλαγγα τῶν δευτερευόντων ἠρώων, περὶ ὧν μόλις ὁμιλεῖ ἡ ἱστορία, ἀλλὰ τῶν ὁποίων τὴν μνήμην σώζει ἐνίοτε ἐν μόνον ἄσμα, αὐτοσχεδιασθὲν τὴν ἐσπέραν τῆς μάχης ὑπὸ τινος τῶν συντρόφων τοῦ φονευθέντος. Πολλάκις μάλιστα οὐδὲ εἰδήσεις ἀξιοπίστοι ὑπάρχουσι, ἵκανα νὰ διευκολύνωσι τὰς περὶ τῶν περιέργων καὶ ἐξαιρέτως λαοφιλήτων τούτων ἀνδρείων μελέτας. Εἰ δὲ ποτε ἀποπειραθῆ τις νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν ἀναγκάζεται, ὅπως ἐνοήσῃ ἀκριθέστερον τὴν κατάστασιν τῶν ἠθῶν καὶ τῶν πνευμάτων τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἤμασαν, νὰ καταφύγῃ εἰς βιβλίου καὶ εἰς ἀφελῆ χρονικά. Οὕτω πως ἐπράξαμεν καὶ ἡμεῖς ἐπιχειρήσαντες νὰ διηγηθῶμεν ἐν ὀλίγοις τὰ κατὰ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Δικαῖον τὸν ἐπονομαζόμενον Παπαγλέσσα· ἐξελέξαμεν δὲ τοῦτον μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, διότι καὶ οἱ ἱστορικοὶ περὶ αὐτοῦ ὁμιλοῦσιν ἐκτενέστερον.

Ὁ Δικαῖος ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1788 ἐν Πολιανῇ, χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, κειμένῳ κατὰ τὸν Ταῦγετον, ὅπου ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτοῦ οἰκογένεια ἐξεῖχε δι' ἐπιβροχίας, τὴν ὁποίαν οὐτε οἱ Τούρκοι ἴσχυσαν νὰ κλονήσωσι. Καὶ τὴν μὲν πρώτην τοῦ νέου ἀγωγὴν ἀνέλαβεν τὸς καλόγηρος, διδάξας αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγου ὅ,τι ἐγίνωσκεν, ἥτοι σχεδὸν μηδὲν. Ἄφ' οὗ δὲ μετὰ ταῦτα ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ γνωστὸν σχολεῖον τῆς Δημητσάνης, ἐβιάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον καὶ νὰ

χειροτονηθῆ διάκονος. Ἦτο δὲ ὁ νεώτερος τῶν πέντε ἀδελφῶν, οἱ τινες ὑπεστήριζον τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐπιβροχίαν τῆς οἰκογενείας. Ἐναγκαλισθεὶς ἀκουσίως τὸν μοναχικὸν βίον, οὐτε τὰς δρομὰς τῆς φλογερῆς κράσεως αὐτοῦ, οὐτε τὰ βίαια πάθη, οὐτε τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ἀπέβαλε. Διὸ ποτὲ μὲν ἤριζε πρὸς τὸν ἡγούμενον, ποτὲ δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Μονεμβασίας καὶ ἄλλοτε πρὸς τοὺς κρατοῦντας. Καὶ ποτὲ ὁ ὀνομαζόμενος Χουσεῖν Ἀγῆς, θελήσας ν' ἀρπάσῃ κτήματά τινά τοῦ μοναστηρίου, ὁ Δικαῖος ἀντέστη γενναίως καὶ κατάρθρωσε νὰ ματαιώσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἄρπαγος, ὃς τις ἠναγκάσθη μὲν νὰ ἀναβῆ, δὲν παρήτησεν ὁμοίως καὶ τοὺς φιλεκδικούς σκοπούς αὐτοῦ.

Ἄλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ ἀρμοδιωτέρα εὐκαιρία, ὁ γάμος δηλαδὴ ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἡμετέρου ἥρωος. Προσκληθέντος αὐτοῦ ἵνα παρασταθῇ εἰς τὴν τελετὴν, ὁ Χουσεῖν, ὃς τις κατεσκόπευε πάσας τὰς κινήσεις τοῦ ἀντιπάλου, δραμὸν μετὰ δυνάμειος περιέζωσε τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἶχεν εἰσελθεῖ κατ' εὐτυχίαν ὁμοίως, καθὼς αἱ πλείστα τῶν οἰκιῶν τῶν ὀπλαρχηγῶν οὕτω καὶ αὐτὴ ἦτο μέγας πύργος ὄχυρος, ὁμοίως πρὸς τοὺς οἰκοδομηθέντας ὑπὸ τῶν ἐπὶ Βιλλαρδουίνου βαρβάνων. Κατὰ τοὺς θαυρώδεις ἐκεῖνος χρόνους ὅτε πάντα προεμήνουν προσεχῆ καὶ τρομερὰν θύελλαν, οἱ κάτοικοι τῶν πύργων, ἀληθεῖς δεσπόται τῶν πέριξ χωρῶν, ἦσαν διαρκῶς ἑτοιμοὶ πρὸς πόλεμον· ὅθεν καὶ ὁ Χουσεῖν εὗρε τοὺς Δικαίους παρασκευασμένους καὶ τὸ φρούριον αὐτῶν ἐντελῶς ὠχυρωμένους· ἀλλὰ μὴ θέλων ν' ἀποχωρήσῃ ἀπρακτος συνεκρότησε μάχην. Ὁ δὲ νέος μοναχὸς, ἐνοήσας ὅτι αὐτὸν μόνον κατεδίωκον, ἀπέδρα διὰ τινος παραπυλίδος καὶ ἀναβὰς εἰς θράχον παρακείμενον εἰς τὸν πύργον, ἐκραξεν, ὡς ἄλλος Στέντωρ, τὰ ἑξῆς:

«Χουσεῖν μὴ πυροβολῆς πλέον, μὴ φονεύῃς ἀθώους καὶ μὴ κινδυνεύῃς τὴν ἰδίαν σου ζωὴν· ἰδοὺ ἀναχωρῶ, ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέψω μετ' ὀλίγον, καὶ τότε θὰ με ἰδῆς ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρωτοκλήφτην.» Καὶ μεταξὺ τῶν ἀποτόμων φωνῶν τὰς ὁποίας ἐγίνωσκεν ἐκπαλαί ἐγένετο ἄφαντος.

Ἰδὼν δὲ ὅτι ἦτο ἀνάγκη ν' ἀναχωρήσῃ ἐπὶ τινος χρόνον, κατέβη εἰς Πάτρας, καὶ ἐμβὰς εἰς ἀλιὰ ἀπῆλθεν εἰς Ζάκυνθον· ἀλλὰ μόλις φθάς ἤκουσε γινόμενον πολὺν λόγον περὶ συνωμοσίας τεκταινομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου καὶ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Τουρκίας ὅπως ἀνιχνεύσῃ τὸ μυστήριον, διότι ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἀδάμαστος δραστηριότης αὐτοῦ προεμάντευον τὴν ἐπανάστασιν. Ἐπέβη δὲ εἰς πλοῖον πολεμικὸν φέρων συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Ζακύνθου, μὴ ἀγνοοῦντος τὸν μέχρι τοῦδε τρικυμιώδη βίον τοῦ τολμητοῦ Δικαίου.

Παρ' ὀλίγον ὁμοίως ἀπροσδόκητός τις περίστασις κατέστρεψε τὸ στάδιον αὐτοῦ καὶ ἐστέρει τὴν Ἑλλάδα ἐνὸς τῶν ἐνθερμότερων συνωμοτῶν· διότι ἐνῶ παρέπλεε τὸν Ἄθωνα, σφοδρὰ τρικυμία ἐπελθούσα ἀνέτρεψε τὸ πλοῖον τὸ φέρον τὸν Διάκονον καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ. Ἄλλ' αὐτὸς, τὸν ὅποιον οὐδέποτε ἐφόβησε κίνδυνος, ἔπεσεν ἀτρόμητος εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀρπάσας ξύλον κυμαινόμενον ἔφθασε σῶος εἰς τὴν ἀκτὴν. Καὶ πρῶτον πάντων ἐφρόντισε νὰ πεισθῇ μὴ ἀπωλείσθῃ ἢ πολυτίμος ἐπιστολή· εὐρῶν δὲ αὐτὴν ἀπεσφραγισμένην ἀνέγνω ἐκ περιεργείας τὸ περιεχόμενον. Καὶ τί νομίζετε ὅτι εἶδεν; Εἶδεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος περιέγραφεν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ταρχοποιὸν καὶ ἐπικίνδυνον, καὶ ἤξιον νὰ ἐμποδισθῇ διὰ παντὸς τρόπου ἢ εἰς Πελοπόννησον ἐπάνοδος αὐτοῦ. Ὅθεν εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν τὸν ἀποκαλύψαντα αὐτῷ τὴν παγίδα, ἐβρίψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐπιστολὴν καὶ παρεδόθη εἰς τὴν τύχην.

Ἐνόσω δὲ εὐρεθῆ εὐκαιρία ἵνα ἐπαναλάβῃ τὸν πλοῦν, ἐπεσκέφθη τὸ Ἅγιον Ὄρος· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ βίος τῶν μοναχῶν, μονότονος καὶ σχεδὸν ἀκίνητος, δὲν ἤρρεσεν αὐτῷ, ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον καὶ, φθάς εἰς τὴν βασιλεύουσαν, κατόκησεν εἰς τὸ Φανάριον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Τοσαύτην δὲ εἶχε τὴν εὐφροσύνην καὶ τοσοῦτον τὸ ἀντιληπτικόν, ὥστε ὁ Πατριάρχης ὀνόμασεν αὐτὸν Ἀρχιμανδρίτην. Εἰ δὲ καὶ ἤνοιγε τὸ ἀξίωμα τοῦτο εὐρύτερον στάδιον εἰς τὸν πρῶτον διάκονον, ὁ προβιβάσθεις ὁμοίως ἄλλα εἶχε κατὰ νοῦν, ἄλλου εἶδους φιλοδοξία ἐθέρμαινε τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ἐπεθύμει νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἐνεργείας καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Πελοπόννησον νὰ συντελέσῃ δραστηρίως εἰς προπαρασκευὴν ἐπαναστάσεως.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐξεγέρσεως εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ τοῦ 1815 ἔτους ἡ ἐπικληθεῖσα *Φιλικὴ Ἐταιρία*, τὴν ἑδρὰν ἔχουσα ἐν Φαναρίῳ καὶ ἕνα μόνον σκοπὸν θεραπεύουσα, τὸν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο δὲ συνήθειζε χρήματα, πολεμοφόδια καὶ ὅπλα καὶ ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσίας ἵνα δώσῃ αὐτὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐπανάστασεως. Ὅθεν, πρὶν ἢ διασκορπισθῶσιν οἱ ἀπόστολοι τῆς Ἐταιρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, συνέβησαν εἰς τὰς παριστρίους ἡγεμονίας, εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ ἐκ τῶν πρώτων ἑταίρων Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος, γνωρίσας τὸν Δικαῖον καὶ θεωρήσας ἐπιτήδειον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἔργου κατηχητοῦ, κατέταξε μετὰ τῶν ἄλλων ὀργάνων τῆς Ἐταιρίας καὶ ὀνόμασεν Ἀρμόδιον. Ἄλλ' ὁ νέος Ἀρμόδιος, σπεύδων νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια ἵνα, μεταβὰς εἰς Πελοπόννη-

σον, κατηχήσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, καὶ δυσανασχετῶν πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων δοκιμασιῶν βραδύτητα, εἰσδύει διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ κρατῶν ξίφος γυμνὸν, ἀπαιτεῖ νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτῷ ἀμέσως δλόκληρον τὸ σχέδιον. Καὶ ἐκεῖνος φοβηθεὶς ἀποκαλύπτει τὰ πάντα, καὶ, χορηγήσας τῷ τολμητῇ χρηματικὸν τι ποσὸν ἀπέστειλε πληροῦσιον εἰς Πελοπόννησον.

Καὶ ἀμέσως τὴν ἐπιούσαν ἀνεχώρησεν ὁ ἀπόστολος εἰς Βλαχίαν ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν κυριωτέρων ἑταίρων. Ἐκεῖ δὲ ἐξήψεν ἔτι μᾶλλον τὸν ζῆλον αὐτοῦ ὁ Λεβέντης, διαθεβαίωσας περὶ τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τῆς Ῥωσίας. Ἐκεῖ ἐγνώρισε καὶ τὸν Φαρμάκην καὶ τὸν Ὀλύμπιον, τοὺς μετ' ὀλίγον ἀπαθανάτισαντας τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ θανάτου ἥρωικῶ. Καὶ ἔκτοτε, συνεισφέροντες καὶ οἱ τρεῖς διὰ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καὶ ἐλπίδων, ἐπεσφράγισαν τὴν ἀμοιβαίαν φιλίαν δι' ὄρκου, καὶ διὰ τῶν ἄλλων διατυπώσεων ὅσαι συνδέουσι τοὺς Κλέφτας εἰς παρομοίας περιστάσεις. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σύνδεσμον ὀφείλεται καὶ ἡ ἐλευθερία ἴσως δὲ καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ· διότι, προδοθεὶς ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀκριτομυθίας εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, ἐβρίβη εἰς τὰς φυλακάς, ἀφ' ὧν ἀππλάγη διὰ τῶν δύο φίλων. Ἄλλὰ μόλις ἐξῆλθε καὶ οἱ ἑταῖροι, ὑποπτεύοντες προδοσίαν, ἠτοιμάσθησαν νὰ ἐμπήξωσιν ἐγχειρίδιον εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ δύο φίλοι ἔσωσαν αὐτὸν καὶ ἀπέπεμψαν κρυφίως ἀπὸ τοῦ Βουκουρεστίου εἰς Πελοπόννησον. Κατὰ δὲ τὸν διεξοδικὸν αὐτοῦ πλοῦν διέδωκεν ἀνάματος τὰ τῆς Ἐταιρίας. Ἐν Σμύρῃνῃ ἐδαφιεύθησαν αὐτῷ ὅπλα καὶ πυρίτις τοσοῦτον ἄφθονα, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ καυλώσῃ πλοῖον κυβερνόμενον ὑπὸ πιστοῦ ἑταίρου ἵνα μετακομίσῃ εἰς Μάνην, τῆς ὁποίας οἱ ἀπότομοι βράχοι ἦσαν ἐπιτήδειοι ν' ἀποκρύπτωσι τὰ ἀποδιβαζόμενα.

Καὶ ὁμοίως ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ διετέλει ὢν πάντοτε δξύς. Μισῶν τὰς ἀναβολὰς καὶ τὰς περιπέψεις καὶ ἀπειθῶν ἑαυτοῦ οὐτε τῶν ἄλλων ἐφείδετο· ἀλλ' ὡς ἐπισπεύδων τὴν ἐκρηξίν καὶ αὐτὸς ἐβρίψοκινδύνει καὶ τοὺς ἄλλους, ἐβρίπτε δωρεὰν εἰς κίνδυνον. «Ἄς χαθῶ, ἔγραφε πρὸς ἑταῖρον παραινούντα αὐτῷ φρόνησιν, ἄς χαθῆ καὶ δλόκληρος ἢ Ἐταιρία. Τί πρὸς τοῦτο ἂν ἢ Ἑλλὰς σωθῆ;»

B'

Φθάσαντα δ' ἐπὶ τέλους εἰς Πελοπόννησον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821 ἔτους, ὑπεδέχθησαν οἱ πρὸ πολλοῦ περιμένοντες αὐτὸν ἀδελφοί, τῶν ὁποίων ὁ εἶς, ὁ Νικήτας, ἐνηγκαλίσθη ἐνθερμότερον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὰ τῆς Ἐταιρίας προήχθησαν ταχύτερον, διότι ἐνησχολήθη πάραυτα εἰς κατὰκτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ ὡς εὐκολώτερον ἡλεκτριζομένου, θέλων νὰ ἐξαναγκάσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς προὔχοντας ὅπως πα-

ρακολουθήσωσι τὴν κοινὴν ὁρμὴν, καταφρονούντες τὴν φρόνησιν τὴν κρατοῦσαν ἐπὶ αὐτοὺς ὑπὸ τὸν ζυγόν. Διὸ μόλις ἐλθὼν προσείλκυσε τὰ πλήθη μακρὰν τῶν χωρίων, μεταξύ τῶν ὄρεων, καὶ ἤρχισε κηρύττων πόλεμον ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος. Μετέβαινε δὲ διὰ τοῦτο ἀπὸ Πατρῶν εἰς Αἴγιον, ἀπὸ Αἴγιου εἰς Κόρινθον καὶ ἀπὸ Κόρινθου εἰς Ἄργος. Οἱ βιογράφοι τοῦ τολμητίου τούτου παριστῶσιν αὐτὸν ἔχοντα τὰ προτερήματα τῶν μεγάλων δημειγερτῶν, ἧτοι ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς τὸ ἀνάστημα, ἐμφαντικὸν τὸ ἀνδρικὸν κάλλος, ἐλκυστικὸν τὸν λόγον καὶ ἀκατάσχετον τὴν ἀνδρίαν. Γενικὴ θέρη ἐκυρίευσεν πάντας ὅπου καὶ ἂν μετέβαινε. Ἡ δὲ φαντασία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀγαπῶσα τὰ ὑπερφύη, ἀπέδιδε μυστηριώδη καταγωγὴν εἰς τὸν ἀπόστολον αὐτὸν τῆς ἐλευθερίας. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους οἱ προὔχοντες συνεταράχθησαν· διότι, ἐπεπόθουν μὲν καὶ αὐτοὶ ὅπως καὶ ὁ λαὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατριδος, ἀνελογίζοντο ὅμως τὰ δλέθρια ἀποτελέσματα ὅσα θὰ παρέσυρε κατόπιν αὐτῆς ἄωρος ἐπαναστάσις. Ἀνεπόλουν τὴν ἀποτυχίαν τῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπαναστάσεως, τὴν αἰφνιδίαν ἐγκατάλειψιν τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥώσων ὑποκινήθεντος ἀγῶνος καὶ μάλιστα τὰς ἀπανθρώπους ἀντεδικήσεις, αἵτινες ἐπότισαν δι' αἵματος τὴν Πελοπόννησον. Συνελθόντες λοιπὸν εἰς μοναστήριον περὶ τὰς Καλάμας προσεκάλεσαν καὶ τὸν Δικαῖον· ἡ συνέλευσις δὲ αὐτῆ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καθ' ἣν ἐγένετο λόγος περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος. Οἱ προὔχοντες ἐπέπληξαν σφοδρῶς τὸν Δικαῖον ὡς προκαλοῦντα ἀδικαιολογήτους ἐλπίδας καὶ ἐμπνέοντα πάθος πλήρεις κινδύνων, ἀλλὰ καὶ πόλεμον κηρύττοντα πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τῶν πρώτων τοῦ ἔθνους. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανός, αὐτὸς ἐκείνος ὅς τις, παρασυρόμενος ὑπὸ τῶν ὁρμῶν τοῦ ἐπαναστατικῆς κινήματος, ἠλόγησε μετὰ τινος μῆνας τὸ κίνημα, ὠνόμασεν αὐτὸν διεφθαρμένον καὶ ἀπατεῶνα. Ὁ τολμηρὸς ὅμως Ἀρχιεπίσκοπος δὲν ἐταράχθη· ἀλλ' ἀγχινοὺς ὡς συνήθως ἀπήντησεν ἐν ἀκαρεῖ· «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ. Μὴ λησμονῆς ὅτι εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὅτι πρέπει νὰ μιμηθῶμεν ἐκείνον τοῦ ὁποῦ μὲ ἀναγκάζεις νὰ ἐπαναλάβω τὰ λόγια.» Μετὰ ταῦτα ἐπέδειξε τὰ πληρεξούσια αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς συνέλευσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε καταθέσει ἡ γενναία ἀπάντησις. Τότε οἱ προὔχοντες ἠρώτησαν αὐτὸν ὁποῖον ἦτο τὸ σχέδιον τῆς ἐπαναστάσεως, ὁποῖους πόρους εἶχε, τίς ἦτο ἡ γνώμη τῶν εἰς τὰ ξένα πεπαιδευμένων Ἑλλήνων καὶ ὁποῖαι αἱ προαιρέσεις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐκείνος, ἐνδίδων εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ὁρμὴν, ἀπήντησεν εἰς τὰς συνετάς ταύτας ἐρωτήσεις δι' ὑποσχέσεων τοσοῦτον ὑπερβολικῶν, ὥστε οἱ προσεστῶτες, οἵτινες εἶχον δελεασθῆ κατ' ἀρχάς, συνέλαβον ἐκ νέου τὰς αὐτὰς ὑποψίας. Καὶ διὰ

τοῦτο, ἐξερχόμενον τῆς συνέλευσεως ἀπέστειλαν καλῶς φρουρούμενον εἰς Μέγα Σπήλαιον τὸν μεγαλορῆμον ἀρχιεπίσκοπον.

Τὸ μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κεῖται περὶ τὴν μίαν ἡμέραν μακρὰν τοῦ κόλπου τῆς Κορίνθου εἰς τὰ βάθη τῶν στενῶν τοῦ ὄρους Κυλλήνης. Καὶ τὰ μὲν παρακείμενα εἰς τὸν κόλπον δασώδη ὄρη γυμνοῦνται, καθόσον μακρύνονται ἀπὸ τῆς θαλάσσης· ἀνάγκη δὲ μετὰ ὠρῶν τινῶν ὁδοιπορίαν νὰ εἰσέλθῃ ὁ ὁδοιπόρος εἰς στενὸν βαθμηδὸν συστελλόμενον· ἡ ἀπόκριμος ἀτραπὸς στρέφεται ἐλικοειδῶς νῦν μὲν ἄνωθεν χειμάρρου, νῦν δὲ ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὸν μεταξὺ δύο μελανῶν καὶ ὑγρῶν βράχων σχηματιζόντων στενωπὸν, ἀπρόσιτον πρὸς τὸν ἥλιον. Εἰς ἄκρον δὲ μελαγχολικὴ ἡ θέα τῶν τόπων τούτων· νομίζεις ὅτι μεταξὺ τῶν μυρίων περιστροφῶν τῆς μονοτόνου ταύτης ὁδοῦ πλανᾶσαι ὡς ἐκ μαγείας, ὅτε ὄρος ὑψηλὸν ἐπτακοσίους ἢ ὀκτακοσίους πόδας ἀνυψοῦται ἀφῆνης ἐνώπιόν σου καὶ κλείει ἀπροσδοκῆτως τὴν σκοτεινὴν δίοδον. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἐπικρατεῖ νύξ βαθεῖα, ἡ δὲ κορυφὴ καταφλέγεται ἐπὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ δύνοντος ἡλίου. Ἦχος κώδωνος βομβεῖ· φωναὶ ὑπὸ ῥίνοι ἀπαντῶσιν εἰς αὐτὸν, κρότος θημάτων, βοὴ συγκεχυμένη ἐξεγείρουσι τὴν ἠχὴν καὶ ὁ ὁδοιπόρος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ πόθεν ὁ αἰφνιδίος οὗτος κρότος. Ἀνυψοῖ τὴν κεφαλὴν καὶ παρατηρεῖ τριακοσίους πόδας ὑπὲρ αὐτὴν. Εἰς τὸ ἡμισυ περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀποκλείοντος τὴν ὁδὸν βράχου, ἐκεῖ ἄνω γίνεται ὄλος οὗτος ὁ θόρυβος· ἐκεῖ ἄνω κεῖται τὸ μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ὅπου οἱ καλόγηροι, βλέποντες τὸν ξένον, εἰτοιμάζονται νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτόν. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται τις τῶν μοναχῶν εἰς συνάντησίν σου, σὲ εἰσάγει εἰς στενὸν ὑπόγειον, τὸ μόνον συγκοινωνοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μονῆς, καὶ σὲ ὀδηγεῖ, κρατῶν κηρίον ἀνημμένον, διὰ πολλῶν καὶ εὐρυχωρῶν φυσικῶν θαλάμων ἀλλεπαλλήλως κειμένων καὶ συγκοινωνούντων δι' εὐρέων κλιμάκων. Ἔνεκα δὲ τοῦ σκότους δὲν αἰσθάνεσαι σκοτιδινίαν διαρκούσης τῆς παραδόξου αὐτῆς ἀναβάσεως. Ἐπὶ τέλους φθάνεις εἰς τὰς ἀνωτέρας ὀροφὰς ὅπου εὐρίσκονται τὰ τριακόσια κελλία ἢ δωμάτια, τὰ παρεκκλήσια καὶ αἱ διάφοροι αἴθουσαι τοῦ μοναστηρίου. Πάντα δὲ ταῦτα εἰσὶν ἐσκαμμένα ἐντὸς τοῦ βράχου καὶ συγκοινωνοῦσι διὰ ξυλίνων στοῶν προσηρητημένων ἐξωτερικῶς εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ καθέτου τοίχου. Διὰ τοῦ λεπτοῦ σανιδώματος βλέπεις ὅτι βαδίζεις ἐπὶ ἀβύσσου τριακοσίων ποδῶν καὶ φαίνεται σοι ὅτι μίξ μόνη πνοὴ ἀνέμου ἐπὶ τοῦ ἑναερίου ἐκείνου ἐδάφους ἀρκεῖ ν' ἀναρπάσῃ αὐτὸ ὡς ξηρὸν φύλλον.

Τὸ μοναστήριον τοῦτο, τὸ σημαντικώτερον πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι, ὠκοδομήθη τὸν ὄγδοον αἰῶνα τῆ ἐπινοῦσαι ἀγίας γυναικὸς ἐξ αυτοκρατορικοῦ αἵματος, τῆς Εὐδοξίας, ὀδηγηθείσης ἐκεῖ

ὑπὸ θαυματουργοῦ εἰκόνας τῆς Θεοτόκου. Ἡ εἰκὼν δὲ αὐτῆ σώζεται καὶ σήμερον καὶ ἀποδίδεται εἰς τὴν γραφίδα τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ.

Ἔννοεῖται ὅτι ἐκ τοιαύτης φυλακῆς ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ ἄλλως πῶς ὁ ἡμέτερος ἀρχιεπίσκοπος ἢ τῆ συγκρατήσεως τῶν φυλάκων. Καὶ ὅμως αὐτὸς, ἐνῶ ἔτι ἐβλεπε τὰς πύλας κλειομένας, ἀνεμέτρει κατὰ νοῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς θὰ ἠτοίμαζε τοὺς τρόπους τῆς δραπέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς κατηγήσεως τῶν δεσμωτῶν. Ἐγίνωσκεν ὅτι ἀνέκαθεν οἱ καλόγηροι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἀπεστρέφοντο τοὺς Τούρκους, ὅτι τὰ χρονικά τοῦ μοναστηρίου ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην τὰς πολυαριθμούς πολιορκίας τῆς μονῆς καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἀπίστους μάχας τῶν μοναχῶν καὶ ὅτι θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ κηρύξωσι μετ' αὐτοῦ νέαν σταυροφορίαν. Καὶ δὲν ἠπατάτο· διότι μόλις παρήλθον ὀλίγα ἡμέραι καὶ ἐγένετο ἄφαντος μετ' ἄλλων πενήτηντα μοναχῶν, οἵτινες, διασκορπισθέντες πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐκήρυττον τὸν ἱερὸν πόλεμον. Αὐτὸς δὲ, ποτὲ μὲν ῥέων ἐνδυμα κλέφτου, ποτὲ δὲ ῥάσον ἐπαῖτον δερβίσου, ἀναγκαζόμενος ν' ἀποφεύγῃ οὐ μόνον τοὺς Τούρκους ἀλλὰ καὶ τοὺς προεστῶτας, περιπατῶν τὴν νύκτα καὶ κρυπτόμενος τὴν ἡμέραν, διευθύνθη πρὸς τὴν Μάνην.

Ἦτο δὲ τότε ἀνεξάρτητος σχεδὸν διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνὴρ τις ἀπολαύων μεγίστης δημοτικότητος, καὶ πρῶτος μεταξὺ τῶν πρώτων, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, γνωστότερος ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ μεταξὺ τοῦ ἀγρίου καὶ ἀδαμάστου αὐτοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πετρόμπεης ἢ ἡγεμῶν τῆς Μάνης. Ἀλλὰ καὶ ἀρχηγὸς πολυαριθμοῦ καὶ ἀξιοθαυμάστου οἰκογενείας ἦτο, ἧς ὑπὲρ τὰ τριάκοντα μέλη ἔβαψαν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὴν γῆν τῆς πατριδος. Φιλόπατρις δὲ καὶ ἤρωας, ἀγαπῶν τὸν χρυσὸν ἵνα μεταδίδῃ αὐτὸν ἀφειδῶς, χαρκτηῖρα ἔχων ἐντιμον καὶ φαιδρὸν, ὑπερεῖχε πάντων τῶν προὔχοντων τοῦ ἔθνους διὰ τῆς ἐπιβροῆς αὐτοῦ. Καὶ ἦ ἀνεδεικνύετο ἴσως καὶ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἂν εἶχε νοῦν μὲν πολιτικώτερον φιλοδοξίαν δὲ ὀλιγωτέραν.

Τοιοῦτος ἐκείνος πρὸς ὃν ἀπήρχετο ὁ Δικαῖος. Ὁ βιογράφος αὐτοῦ Φωτάκος, διηγούμενος τὰς περιπετείας τῆς λαθραίας ταύτης ὁδοιπορίας, ἀναφέρει καὶ τὸ ἐξῆς συμβῆν, δεικνύον τὸν δευσιδαίμονα χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων. Ἐνῶ ἐπλησίαζεν εἰς τὴν Μάνην ὁ Δικαῖος ἐξαπέστειλε πρὸς αὐτοῦ πιστόν τινα ὁπαδὸν ὀνομαζόμενον Δραγόναν, αὐτὸς δὲ κατέλυσε τὴν νύκτα ἐν καλύβῃ ποιμένον περὶ τὴν Πολιανὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Νικητᾶ· ἀλλ' ὁ ὕπνος ἐφευγε τὰ βλέφαρα αὐτοῦ. Αἰφνης ὁ Νικητᾶς, ὅς τις ἐκοιμάτο βαθέως, ἀναπηδήσας ἐκραξέ· «Γρήγορα, ἀδελφε, ἄς ἀναχωρήσωμεν, διότι κινδυνεύεις. Εἶδα εἰς τὸ ὄνειρόν μου ὅτι μαῦρος σκύλος ἐπεσε κατεπάνω σου καὶ σ' ἐδάγκασε θανασίμως.—Θὰ ἐκοιμήθῃς νη-

στικός, Νικητᾶ μου, ἀπεκρίθη ὁ Δικαῖος, καὶ διὰ τοῦτο εἶδες κακὸν ὄνειρον.» Μετὰ ταῦτα παρατηρήσας τὸν οὐρανὸν, τὸν ὁποῖον ἐλεύκαιεν ἡ αὐγὴ, εἶδεν ἄνθρωπον ἐρχόμενον μετὰ σπουδῆς καὶ φοροῦντα μαῦρον καπέτον. «Ἴδὲ, εἶπεν ὁ Δικαῖος πρὸς τὸν ἀδελφόν· ἴσως ἔχεις δίκαιον· νὰ ὁ μαῦρος σκύλος.» Καὶ μετὰ μικρὸν ἐφθασεν ὁ ἐρχόμενος, ὅστις ἦτο ὁ Δραγόνας. Ὁ δὲ Δικαῖος ἠρώτησεν αὐτόν· «Τί ἔχεις κατὰ νοῦν ἐρχόμενος εἰς τοιαύτην ὥραν; ἔχεις βεβαίως κακοὺς σκοποὺς ἐναντίον μου.—Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ Δραγόνας. Εἶδα τοὺς ὁπλαρχηγούς τῆς Μάνης συνηγμένους εἰς τοῦ Πετρόμπεη· αὐτοὶ ἔχουν κακοὺς σκοποὺς διὰ σέ. Μ' ἐστειλαν νὰ σὲ φονεύσω· ἐγὼ ἔφυγα, ἔχι ὅμως μετ' τοιοῦτον σκοπὸν πιστεύσέ με.» Εἶπε καὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δικαῖος, «Γρήγορα, ἀνέκραξε σύρον τὸν ἀδελφόν σου, πρέπει ἀφείκτως νὰ πηγάσω σήμερον εἰς τοῦ Πετρόμπεη.» Ὁ κίνδυνος εἴλκυε τὸν Δικαῖον ὡς ὁ μαγνήτης τὸν σίδηρον, διότι ἐσκέφθη ὅτι ἀφ' οὗ ἀπαξ εἰσέλθη αἰφνιδίως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης καὶ ξενισθῆ παρ' αὐτοῦ, δὲν εἶχε πλέον κανένα φόβον. Πλὴν τούτου, γνωρίζων τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μάνης, ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ ἐπειθεν αὐτόν.

Καὶ πάραυτα, καταφρονῶν πάντα κίνδυνον διευθύνεται ἄγνωστος εἰς τὴν Μάνην, εἰσέρχεται ἀπροσδοκῆτως εἰς τοῦ Πετρόμπεη καὶ δὲν βραδύνει νὰ πεισθῇ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκυριεύετο ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων· καθόσον, ἐπιχειρηματίας ὢν ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ἀνέμενε πρὸ πολλοῦ κατὰ ληλον εὐκαιρίαν ἵνα ἀποσεισῇ τὸν ζυγὸν τοῦ Σουλτάνου καὶ ν' ἀπαλλαχθῇ τοῦ φόρου τὸν ὁποῖον ἀπέτινε κατ' ἔτος. Διέθρυπε δὲ ἰδίως τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ ἡ ἰδέα, ὅτι πρῶτος θὰ ἀνέπτυσσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Θεῖα Πρόνοια, ἧτις ἐνασμενίζει νὰ συντρέχῃ τὰ ὄργανα τῶν σκοπῶν αὐτῆς, προητοίμαζε περιστασιακὴν ἐξ ἐκείνων αἵτινες εἶναι πειστικώτεροι καὶ τῶν πειστικωτέρων λόγων. Μόλις εἶχον ἀρχίσει νὰ συνεννοῶνται καὶ τις τῶν ὁπαδῶν τοῦ Δικαίου εἰσελθὼν ἔφερε τὴν εὐχάριστον εἰδήσιν ὅτι τὸ πλοῖον τὸ φέρον ἐκ Σμύρνης ὄπλα καὶ πολεμφοδία εἰσῆρχετο εἰς τὸν λιμῆνα τοῦ Ἄρμουρου. «Εἶναι λοιπὸν ψευδεῖς, ἀνέκραξεν ὁ Δικαῖος ὡς ἐν θριάμβῳ, αἱ ὑποσχέσεις μου; Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ἐνεργήσωμεν;» Ὁ Πετρόμπεης ἀπεκρίθη διὰ νεύματος καταφατικῶς, καὶ οἱ δύο ὄρμησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ πολυτίμον φορτίον ἀπεβιβάσθη ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄπλα τῶν Τούρκων, πλησίον τῶν ὁποῖων ἀπήχθησαν ὡς πίθοι ἄλατος οἱ περιέχοντες τὴν πυρίτιδα. Δυστυχῶς ὅμως περὶ τὰ τέλη τῆς μετακομισεως πεσὼν κατὰ γῆς εἰς αὐτῶν διεβράγγη· οὕτω δὲ γενομένης γνωστῆς τῆς ἀληθείας Ἑλληνες καὶ Τούρκοι ἔτρεξαν εἰς τὰ ὄπλα. Ὁ πρῶτος οὗτος σπινθήρ

ήρκεσε να εξάψη τὸ πῦρ, οὐ τινος τὰ σπέρματα εἶχεν ἀφήσει ὀπισθεν αὐτοῦ ὁ Δικαῖος. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐτελέσθη ἡ ἐπανάστασις, καὶ προκήρυξις ἐνθερμος ἀνήγγειλεν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Εὐρώπη ἤκουσε τὴν ἀγγελίαν μετὰ συμπαθείας καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τοιοῦτου ὁποῖον ἴσως δὲν θὰ ἤσθάνετο σήμερον. Πρὶν ἢ παρέλθῃ ἡ ἑβδομάς ἡ καθέδρα τῆς Μεσοσημίας, αἱ Καλάμαι, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη. Κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν ἡ ἡμέρα τοῦ πρώτου τούτου θριάμβου, ἦτο αὐτὴ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἡ Ἐταιρία εἶχεν ὀρίσει πρὸ πολλοῦ εἰς ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκτοτε, οὐδεὶς πλέον διανοήθη νὰ μεταχειρισθῇ τὸν Ἀρχιμανδρίτην ὡς ἄνθρωπον ἐπικίνδυνον καὶ διεφθαρμένον· ἀλλὰ, καὶ οἱ αὐστηρότερον πολιτευθέντες πρὸς αὐτὸν, ἀνεγνώρισαν ὅτι εἶχε δίκαιον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐβοήθησε τὴν τόλμην αὐτοῦ καὶ ὅτι, ἄνευ τοῦ ὑπερβολικοῦ θράσους μεθ' οὗ διεκινδύνευσε τὰ πάντα, ὅπως σώσῃ τὰ πάντα, ἡ Ἑλλάς θὰ περιέμενε ἴσως ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ὄραν τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀρχιμανδρίτης μετεβλήθη εἰς κλέφτην, τηρήσας μόνον τὸ δημοτικὸν αὐτοῦ ἐπώνυμον, τὸ τοῦ Παπαφλέσσα, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ ἔθος τοῦ φέρειν ὀλόκληρον τὸν πώγωνα, ἐναντίον τῆς ἐξέως τῶν κλεφτῶν ἐχόντων μακρὸν τὸν μύστακα. Περιττὸν δὲ νομίζομεν νὰ παρακολουθήσωμεν αὐτὸν εἰς πάντα τὰ πεδία τῶν μαχῶν εἰς ἃ διεκρίθη διὰ μαγίστης ἀνδρίας. Λέγομεν μόνον ὅτι καὶ πλησίον ἀνδρῶν, οἱ Κολοκοτρώνης, Ὀδυσσεὺς καὶ Νικήτας ὁ Τουρκοφάγος, διέπρεψε.

Ὅτε δὲ ἦν Ἄστρι συνέλευσις συνῆλθεν ὅπως καταρτίσῃ προσωρινὴν κυβέρνησιν, ἐδόθη καὶ εἰς τὸν Δικαῖον ὑπουργεῖμα ἐκ τῶν ἀνωτέρων. Ἀλλὰ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ὠνομάσθη ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, αὐτὸς ὅστις ἦτο τὸσον ἀνεπιτήδειος περὶ τὰ τῆς διοικήσεως ὅσον ἦτο καὶ περὶ τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἀλλ' ἡ περίοδος ἐκείνη δὲν ἦτο ἐκ τῶν λαμπροτέρων τοῦ βίου αὐτοῦ, διότι, ἀπαρνηθεὶς τὸ φυσικὸν στοιχεῖον, τὸ τῶν στρατοπέδων, ἐξωλίσθη εἰς τὰς βραδουργίας αἱ τινες διήρουν τότε τοὺς ἀρχηγούς τοῦ ἔθνους καὶ ἐνηγκαλίσθη ἀπερισκέπτως τὴν μερίδα τῶν πολιτικῶν ἐναντίον τῆς τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συντρόφων, τῶν στρατιωτικῶν. Παρεδόθη μάλιστα εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ εἰς τὴν ἀσωτείαν μετὰ τῆς θέρμης ἥτις ἀνέφλεγεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὰ λοιπά. Ἀμερικανὸς δὲ τις φιλέλλην, ὁ Χάου, ὅστις εἶδεν αὐτὸν μαχόμενον κατὰ τῶν Τούρκων, βεβαίως ὅτι οὐδέποτε ἀπήνησεν ἑλληνα θαυμαστότερον τοῦ Δικαίου κατὰ τὰς μάχας. Ἐπανεῦρε δὲ αὐτὸν εἰς Ναύπλιον κατοικοῦντα ὡσπερ ἐν παλατίῳ, ἐνδεδυμένον ὡς

πασῶν, ἐξηπλωμένον τρυφηλῶς ἐπὶ μαλακῶν τρομάτων, καπνίζοντα *narra-len*, ἐνὶ λόγῳ βεθυισμένον εἰς ἡδονὴν καὶ εἰς τὴν μαλακότητα ἐκείνην τὴν ὁποίαν οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὀνομάζουσι *kefi*. Διὸ καὶ ἔμεινε ἐκστατικός, ἰδὼν τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν τοῦ ἥρωος.

Γ'

Ὁκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ὁ φιλέλλην οὗτος, πλανηθεὶς μεταξὺ σκότους βαθείας, ἦλθεν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ταυγέτου. Ἦτοιμάζετο δὲ, ὡς λέγει, νὰ περιμένῃ τὴν ἡμέραν ἵνα προχωρήσῃ ὅτε εἶδε λάμποντα μεγάλα πυρὰ εἰς ὕψος μέγα, εἰς τὴν κορυφὴν αὐτὴν τοῦ ὄρους περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποῖου εὕρισκετο. Τότε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ φῶς, εὐρέθη μεταξὺ ἑλληνικῶν προφυλακῶν καὶ ὠδηγήθη πρὸς τὸν ἀρχηγόν. Φαντάσθητε δὲ τὴν ἐκπληξιν αὐτοῦ, ὅτε ἀνεγνώρισε τὸν Δικαῖον, φέροντα τὸ ἀνδρικό ἐνδυμα τοῦ ἀρματωλοῦ, ἔχοντα τὸν ὀφθαλμὸν φλογερὸν καὶ τὴν χειρονομίαν ζωρᾶν ὡς κατὰ τὴν παραμονὴν μάχης, ἐκμυζῶντα ἐν οἰκειότητι μετὰ τῶν παλληκαριῶν τὸ βραχὺ *τσιμπούκιον* τὸ ὁποῖον ἕκαστος κλέφτης φέρει πάντοτε εἰς τὴν ζώνην μεταξὺ *γιαταγαρίου* καὶ πυροβόλου, τοιοῦτον ἐνὶ λόγῳ ὁποῖον εἶχε γνωρίσει κατὰ πρόωτον.

Τί δὲ εἶχε συμβῆ; Πόθεν ἡ νέα αὐτὴ καὶ αἰφνιδία ἀλλοίωσις; Βεβαίως θὰ συνέβη τι σπουδαϊότατον, ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰβραὶμ καὶ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μάνης. Ὁ Δικαῖος, τὸ βλέμμα ἔχων ἀληθοῦς στρατηγού, ἐνόησεν εὐθὺς τὸν κίνδυνον ὅστις ἠπειλεῖ τὸν τόπον. Ὅτε κατὰ πρόωτον ἔμαθεν ἐν Ναυπλίῳ τὴν εἰδησιν ταύτην, ἤρπασε τὰ ὄπλα αὐτοῦ καὶ ἐξῆλθε πάραυτα μετὰ τινῶν στρατιωτῶν, ἀφ' ὧν οὐδέποτε ἐχωρίζετο, καὶ δραμῶν ἀκατάσχετος πρὸς τὴν Λακωνίαν ἐστρατολόγησε καθ' ὁδὸν τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν. Φθὰς δὲ εἰς Γρίπολιν ἐξώρμησε τὸν Πετρόμπεην νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸν μεθ' ὄλου τοῦ στρατοῦ. Ὅτε ὅμως ἐφθασεν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος ἐπέισθη ὅτι ἀδύνατον ἦτο ν' ἀντιταχθῆ εἰς ἀνοικτὸν πεδίον πρὸς τὸν πολυἀριθμὸν καὶ καλῶς ἠσκημένον στρατὸν τοῦ Ἰβραὶμ· ἔπρεπε ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ διὰ παντὸς τρόπον τὴν πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς Ἑλληνας στρατηγούς νὰ συναζῶσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν.

Ὁ στρατηγικὸς τοῦ ἀνδρὸς νοῦς ἦλθεν ἀμέσως εἰς βοήθειαν καὶ ἰδοῦ ὁποῖον σχέδιον προσβολῆς συνέλαβεν· ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὸν Ἰβραὶμ κατὰ τρόπον καλύπτοντα τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν μικρῶν δυνάμεων τῶν Ἑλλήνων, νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἀποτόμους πλευρὰς τοῦ Ταυγέτου καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδον αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀρίξεως τοῦ Πετρόμπεη, ὅτε ἤθελεν εὐρέθῃ μεταξὺ δύο πυρῶν. Καὶ πέμψας πρὸς τὸν

Μαυρομιχάλην πεζοδρομοῦσιν ἵνα διακοινώσῃ αὐτῷ τὸ σχέδιον καὶ νὰ προτρέψῃ νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον, ἐπεχείρησε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων σειρὰν ζωρῶν ἀκροβολισμῶν, νυκτερινῶν ἀπροσδοκῆτων ἐπιθέσεων καὶ φονικῶν ἐνεδρῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Νικήτα, μὴ προφθάσαντος νὰ ἐκστρατεύσῃ συγχρόνως, ἐπιστολὴν δι' ἧς παρεκαλεῖτο νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ εἰς μάτην τὴν ζῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Δικαῖος ἀπεκρίθη ὡς ἐξῆς· «Ἀγαπητέ μου Νικήτα, ὠρκίσθη ἄλλοτε νὰ χύσω τὸ αἷμά μου ὑπὲρ τῆς πατρίδος, σήμερον δὲ πιστεύω ὅτι ἐφθασεν ἡ ὥρα νὰ ἐκπληρώσω τὸν ὄρκον μου. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι βεβαίως ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία τὴν ὁποίαν σὲ γράφω. Φύλαξον αὐτὴν ἵνα τὴν ἀναγινώσκῃς ἐνίοτε κλαίων καὶ ἐνθυμούμενός με.» Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἐταράττετο μὲν ἡ ἀδάμαστος καρδιά τοῦ Δικαίου ὑπὸ ἀπαισιῶν προαιθημάτων ὅτε ἔγραψεν, τὸ θάρρος ὅμως αὐτοῦ ἔμεινε ἀκαμπτον.

Ὅτε δὲ ἐνόμισεν ὅτι ἐξήγειρεν ὅσον ἔδει τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰβραὶμ, συνεκέντρωσεν ἐν τάχει τοὺς τρισχιλίους ἀνδρείους αὐτοῦ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μανιάκι καὶ, δείξας πρὸς τοὺς ἀξίωματικούς τὴν κορυφὴν, εἶπε· «Ἐκεῖ ἐπάνω πρέπει νὰ ἐκλύσωμεν τὸν Ἰβραὶμ. Ἐὰν ἐνὸς μαχόμεθα φθάσῃ ὁ Πετρόμπεης ἡ νίκη εἶναι βεβαία· ἐὰν δὲ ἀργοπορήσῃ οὐδεὶς ἡμῶν θὰ καταβῆ ζῶν. Εἴθε λοιπὸν ἐλεύθεροι νὰ μείνετε ἢ νὰ φύγετε.» Ἀλλὰ πάντες ὠρκίσθησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Ἀμέσως δὲ τὸ ἑσπέρας ἐπεχείρησαν τὴν ἀνάβασιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιπλέον ἐκείνην νυκτερινὴν πεζοδρομίαν πολλὰ καρδίαι ἐδειλίασαν· καὶ τοὺς πλέον ἀτρομήτους κατέλαβε δειλία καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν κατέλιπον τὸν ἀρχηγόν. «Ἰπάγετε, ἀνέκραξεν ὁ Δικαῖος, ὑπάγετε ἀνανδροί. Τοῦλάχιστον εἰδοποιήσατε τὸν Πετρόμπεην νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον.»

Ὅτε δὲ τὸ πρῶτ' ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν παρακολουθεῖτο ὑπὸ πεντακοσίων, ἢ τριακοσίων κατὰ τὸν βιογράφων αὐτοῦ, ὅστις συγκρίνει σεμνυόμενος τὸν μικρότερον τοῦτον ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν πρὸς τοὺς τριακοσίους τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν πρὸς τὸν Λεωνίδαν.

Τούτους λοιπὸν τοὺς τριακοσίους διεμοίρασεν ὁ Δικαῖος εἰς τὴν τριπλὴν κορυφὴν τὴν ὁποίαν ὠχύρωσε διὰ χανδακίων καὶ προμαχῶνων· τὸ δὲ ἑσπέρας ἤναψε κατὰ τὰ ἀνώτερα μέρη τοῦ ὄρους μέγιστα πυρὰ, σκοπὸν ἔχων ν' ἀπατήσῃ τὸν ἐχθρὸν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ πολὺς στρατὸς καὶ νὰ προσελκύσῃ αὐτόν.

Καὶ ἐπέτυχε τὸ στρατήγημα, διότι ὁ Ἰβραὶμ, σκεφθεὶς ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ ὀπισθεν αὐτοῦ ἐχθρὸν ἐπικίνδυνον, ὠρμησεν ἅμα πρῶτας διὰ τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ἐχάραξαν ἐπίτηδες οἱ Ἑλληνας· καὶ μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας συνεκροτεῖτο εἰς τὸ ὕψος μάχη κρατερὰ. Δύο ἐφοδοὶ ἀπεκρού-

σθησαν, διότι οἱ Ἑλληνας ὀπισθεν τῶν ἀσθενῶν προμαχῶνων διηύθυνον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ φονικὸν πῦρ· τινὲς μάλιστα τούτων πηδῶντες ἐκτὸς τοῦ ὄχρου ἀπέσπων καὶ ἔρριπτον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὀγκώδεις βράχους οἱ τινες, πίπτοντες μεθ' ὀρμῆς, κατασυνέτριβον δλοκλήρους τάξεις στρατιωτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφρονέοντο ἐνίοτε· πρὸς τούτους ὅμως αἱ ζημῖαι ἦσαν ἀνεπανόρθωτοι. Ὁ δὲ Δικαῖος, ἀναβαίνων συνεχῶς ἐπὶ βράχων ὕψηλῶν, παρετήρει ἀγωνίων περὶ τὸν ὀρίζοντα, ἐλπίζων νὰ ἴδῃ παρὰ τὸ Μαίναλον τὰς λευκὰς φουστανέλας καὶ τὴν κυανόλευκον σημαίαν τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μαυρομιχάλη. Ἐὰν τὴν ὄραν ἐκείνην ἐφαίνετο ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης, ὁ ἐχθρὸς κατεστρέφετο· ἀλλ' ὁ Αἰγύπτιος ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς τρίτης ἐφόδου ἀφοῦ πρόωτον ἐτοποθέτησεν ὀπισθεν τῶν ταγματῶν αὐτοῦ στρατιώτας, μόνην ἐντολὴν ἔχοντας νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῶν φευγόντων. Τὴν φορὰν ταύτην ἐκυριεύσαν τὸ ἐν τῶν ὄροπεδίων, οὗτινος πάντες οἱ πρόμαχοι ἐκείνο νεκροί· ἀλλὰ οἱ δύο ἄλλοι ἀντειχον εἰσέτι. Ὁ δὲ Ἰβραὶμ, αἰσχυρόμενος ὅτι ἀπέκρουεν αὐτὸν ἐλάχιστος ἀριθμὸς ἀνδρῶν, ἠθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μάχην, διότι καὶ ἡ νύξ προσχώρει. Οἱ Αἰγύπτιοι, ἀναπαυθέντες ὀλίγον καὶ προσευχηθέντες περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἠτοιμάσθησαν εἰς τελευταῖον ἀγῶνα, ὁ δὲ Δικαῖος, ἰδὼν μεταξὺ τῆς ἀσθενοῦς λάμπσεως τοῦ λυκαυγοῦς τὸν ἐχθρὸν ἐπανερχόμενον, προησθάνθη τὸ τέλος καὶ, μετρήσας τοὺς ἐπιζήσαντας πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς στενωπὸν δι' ἧς ἐδύναντο ἂν ἤθελον νὰ φύγωσι συρόμενοι ἐπὶ καθέτου σχεδὸν ἀνωφερίας. «Παιδιά, εἶπε, τὸ ἔργον σας ἐτελείωσε, φύγετε, ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει τι πλέον νὰ περιμένῃ ἀπὸ σας.—Φεύγομεν, ἀπεκρίθησαν, ἀλλὰ δεῖξέ μας σὺ πρῶτος τὸν δρόμον καὶ σὲ ἀκολουθοῦμεν.» Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ἀπήνησεν ἀνανεύσας ὠρκίσθησαν πάντες ν' ἀποθάνωσι μετ' αὐτοῦ. Μεγάλα πυρὰ ἔκαιον εἰσέτι περὶ τὰ χαρῶματα· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καταφλεγόμενης ἐκείνης κορυφῆς, τῆς ἀκτινοβολούσης ὡς ἐν καιρῷ πανηγύρεως ἀνάπασαν τὴν περίξ χώραν, ὁ Δικαῖος, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ νικήσῃ, ἠθέλησε νὰ δεῖξῃ εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα τὸ θέαμα τῆς τελευταίας μάχης καὶ τοῦ μεγάλου θανάτου αὐτοῦ. Ἐπεσαν δὲ καὶ πάντες οἱ Ἑλληνας, διότι, κατὰ κοπι καὶ πλήρεις τραυμάτων δὲν ἐδύναντο πλέον ν' ἀντισταθῶσι, πλὴν μόνον δύο, οἵτινες κατάρθωσαν νὰ διαφύγωσι τὸν θάνατον ἵνα ἀπελθόντες διηγηθῶσιν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀξιωματικῆς ἐκείνης ἡμέρας. Ὁ ἕτερος μάλιστα αὐτῶν, ζῶν μέχρις ἐσχάτων, ἐδείκνυε τὴν σημαίαν τοῦ στρατοῦ, ἦν περιέσωσε ζωσθεὶς αὐτὴν καὶ διασχίσας δρομαίως τὸν ἐχθρὸν στρατὸν μεταξὺ τῶν νυκτερινῶν βολῶν τῶν πολεμίων.

Ὅτε δὲ αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἐχρῶσαν τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, πᾶς θόρυβος εἶχε παύσει· ὁ μὲν Ἰσραὴμ ἔσπευσε νὰ καταβῆ εἰς τὴν πεδιάδα, σιωπὴ δὲ καὶ ἐρημία ἐπανῆλθον διὰ παντός εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα· μόνον δὲ μικρὰ νέφη πυρίτιδος περιελίσσοντο εἰσέτι ἀργὰ εἰς τὰς χαράδρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ δισεκεδάσθησαν ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

Ὁ ἱστορικὸς Φίνλεϋ, καὶ τοι αὐστηρὸς κριτὴς τοῦ Δικαίου, ὁμολογεῖ ὅτι διὰ τοῦ τοιοῦτου θανάτου ἐξηγόρασε πάσας τὰς παρεκτροπὰς αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ μάχη ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ θαυμασιωτέρα τῆς ἐκστρατείας. Ὁ δὲ Ἰσραὴμ, ὡς λέγεται, δὲν ἠθέλησε νὰ καταβῆ πρὶν ἢ ἰδῆ τὸν νεκρὸν τοῦ ἡρώως· καὶ εὐρὼν αὐτὸν διέταξε νὰ στήθῃ ὄρθιος ἐπὶ στελέχους. Ἀφοῦ δὲ παρετήρησε σιωπηλὸς τοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτοῦ διαμένοντος ἐπὶ ἀρβενωποῦς καὶ φοβεροῦς, ἠσπᾶσθη εὐλαβῶς καὶ τὰς δύο καθημαγμένους παρειὰς τοῦ πεσόντος καὶ ἀνέκραξε· «ὦ γῆ τῆς Πελοποννήσου! Ἐὰν ἔχῃς καὶ ἄλλα τέκνα ὅμοια πρὸς τοῦτον, οὐδέποτε θά σὲ ἀνακτήσωμεν.»

Ἦτο ἄρα δυνατὸν νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ Ἀρχιμανδρίτης ὠραιότερον λόγον ἐπικήδειον; Γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ πράγματα ἐπεκύρωσαν τὴν προφητείαν τοῦ Αἰγυπτίου.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Περιεργότατον φυσικὸν φαινόμενον παρετηρήθη ἐν τῷ Βορνέω. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν τῆς χώρας ἐκείνης ἀκούεται εἰδὸς τι ἀρμονίας, συνισταμένης ἐκ σειρῶς ἤχων, ὅτε μὲν παραταμένων, ὅτε δ' ἀνωμάτων καὶ ἄλλοτε διακεκομμένων, οἵτινες φαίνονται ὡσεὶ ἐκπεμπόμενοι ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ποταμοῦ. Οἱ πειραθέντες νὰ ἐξηγήσωσι τὸ φαινόμενον ἐπιστήμονες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι λόγον ἄλλον πειστικώτερον τοῦ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν φερομένου. Οὗτοι νομίζουσιν ὅτι οἱ ἤχοι ἐκεῖνοι προέρχονται ἐκ τῆς δυσκολίας τῆς συγκρούσεως τῶν γλυκέων ὑδάτων τῶν ποταμῶν μετὰ τῶν θαλασσίων· ἔχουσι μάλιστα παρατηρήσει ὅτι ὅσῳ ἐνδότερον εἰσχωρεῖ ἡ θάλασσα εἰς τὴν κοίτην τῶν ποταμῶν, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐντεταμένη εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν ὑδάτων.

Ὁλλανδοὶ τις περιηγητὴς παρομοιάζει τὴν μουσικὴν τῶν ποταμῶν πρὸς τὸν ἦχον τῶν χορδῶν βαρυβαρίτου. Εἰκάζει δ' ὅτι τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ὁποῦ συνήθως ἤκουσε τοὺς ἀρμονικοὺς ἐκεῖνους ἤχους, συνετέλει εἰς τὴν ἐπίτασιν αὐτῶν διὰ τῶν δονήσεων τῆς κοιλότητος καὶ τῶν σιδηρῶν πλευρῶν αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις δὲν ἐξηγεῖται πάλιν πῶς τὸ ἐν λόγω φαινόμενον παράγεται ἀποκλειστικῶς ἐν ταῖς ἐκβολαῖς τῶν ποταμῶν μίαν μόνον χώρας,

διότι, ἐκτὸς ἐὰν τὰ ὕδατα τῆς χώρας ἐκείνης διαφέρουσι τῶν ἄλλων (ὅπερ ὑπὸ οὐδεμιᾶς βεβαιούται παρατηρήσεως), καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ ὑπὸ ἀναλόγους ὄρους συγκεράννυνται γλυκὰ ὕδατα μετὰ θαλασσίων.

Ἐκ τούτου ὁρμώμενοι, εἰκάζουσιν ἕτεροι ὅτι ἡ μουσικὴ ἐκείνη προέρχεται ἐκ τινος εἶδους ἰχθύων, παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βορνέου ἐνδιαιτημένων. Ἀλλὰ ποῖον, δὲν εἰδεύρουσιν. Ἡ εἰκασία ὅμως αὕτη στηρίζεται ἐπὶ γεγονότος, πληρέστατα βεβαιωμένου, τῶν ἤχων δηλονότι, οὗς ἐκπέμπουσι δύο ἢ τρία εἶδη γνωστῶν ἰχθύων, ἰδίως δὲ ἡ σκιαινίς (ombrine) τῶν ἰταλικῶν παραλίω, ἧς τὴν φωνὴν οἱ ἄλιεῖς λέγουσιν ὅτι ἀκούουσι καὶ εἰς βάθος δεκαπέντε ἢ εἴκοσι ὄργων καὶ οἱ πωγωνίαι, οἵτινες πλέουσι παρὰ τὰ πλοῖα, ἐκπέμποντες ἤχους, οὗς οἱ ἀκούσαντες προσομοιάζουσι πρὸς τυμπανισμοὺς ἢ κωδωνισμοὺς.

Ὅπως δὴποτε ὅμως οὐδεμία βεβαία καὶ πειστικὴ ἐξήγησις εὐρέθη τοῦ περιέργου τούτου φαινομένου.

Η ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ

Ἐν τῇ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν ὑποβληθείσῃ ἐκθέσει αὐτοῦ, ὁ κ. Φλεριαί, προϊστάμενος τῆς εἰς Πεκίνον ἀποσταλείσης γαλλικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς παρατήρησιν τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης διὰ τοῦ ἡλίου, γράφει τὰ ἐπόμενα περὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς πόλεως ἐκείνης·

«Κατὰ τοὺς δύο μῆνας τῆς καταναγκαστικῆς ἀργίας, οὗς διήγομεν ἕνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν παγετῶν τοῦ ποταμοῦ Πείχῳ, ὁ κ. Λαπιὲ ἠδυνήθη νὰ καταρτίσῃ ἀκριβὲς διάγραμμα τῆς πόλεως.

Τὸ ἔργον τοῦτο, εὐχερέστατον ἐν Εὐρώπῃ, ἐν Πεκίνω ἀπῆλθε μεγίστην περίσκεψιν καὶ ἐπιδειξιότητα. Μόλις καὶ μετὰ βίας ὁ κ. Λαπιὲ ἠδυνήθη νὰ ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον του πληρώνων τοὺς φύλακας τῶν τειχῶν καὶ ἀποκρύπτων τὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ.

Τὴν ἀκριβείαν δὲ τῶν καταμετρήσεων καταρθώσαμεν νὰ βεβαιώσωμεν δι' ἀποκλισημέτρων καὶ τινῶν ἄλλων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων.

Ἐκ τοῦ διαγράμματος τοῦ κ. Λαπιὲ προκύπτει ὅτι τὸ Πεκίνον (ἡ ταταρικὴ καὶ ἡ σινικὴ πόλις ὁμοῦ) ἔχει μῆκος 8473 μέτρων κατὰ βορειοσημειοβρινὴν διεύθυνσιν, καὶ μέσον πλάτος 7000 μέτρων.

Τὸ τεῖχος, περιβάλλον ἄπασαν τὴν πόλιν ἀνευ διακοπῆς, ἔχει περιφέρειαν 33 χιλιομέτρων, ὕψος δὲ 13 μέτρων καὶ πλάτος 15' εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων ἐγείρονται προμαχῶνες ἄλλοι μὲν 12 μέτρων ὕψους ἐπὶ 13 πλάτους, ἄλλοι δὲ 25 ἐπὶ 25.

«Εἰς τὴν ταταρικὴν πόλιν εἰσέρχονται δι' ἐννέα διπλῶν κολοσσαίων πυλῶν...»

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ σινικὴ ἐκείνη πόλις, ἣν πολλοὶ περιηγηταὶ παρίστων μείζονα πασῶν τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν πόλεων, ὑπολείπεται καὶ τῶν Παρισίων, ὧν ὁ περίβολος ἔχει περιφέρειαν 39 σχεδὸν χιλιομέτρων, καὶ τοῦ Λονδίνου, οὗ ὁ γύρος ἐν καταμετρητῷ δὲν θὰ εὐρίσκετο ἐλάσσων τῶν 45 χιλιομέτρων.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * ὦ θεοὶ ἀθάνατοι! οἱ ἄνθρωποι δὲν θέλουσι νὰ ἐννοήσωσι πόσον ὠραῖον εἰσόδημα εἶνε ἡ μετριότης τῶν ὀρέξεων. Ἡ περιουσία ὑμῶν περιλαμβάνει 600 sesteria, ἐνῶ ἡ ἐμὴ μόλις 400. Ἀλλ' ὑμεῖς, θέλοντες ἐν ταῖς ἐξοχικαῖς ἐπαύλεσιν ὑμῶν ὀροφὰς ἀστραπτούσας ἐκ χρυσοῦ καὶ δάπεδα ἐκ μαρμάρου, συσσωρεύοντες ἀγάλματα, εἰκόνας, ἐπιπλα καὶ ἐνδύματα πολυτελεῖ, δὲν εὐρίσκετε ἐν τῷ προμνησθέντι χρηματικῷ ὑμῶν ποσῷ, δὲν λέγω ὅτι ἀπαιτεῖται εἰς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν ὑμῶν, ἀλλ' οὐδ' ὅτι εἶνε ἀπαραίτητον εἰς πληρωμὴν τῶν τόκων τοῦ δι' αὐτὰς κεφαλαίου· ἐνῶ δι' ἐμὲ, ἐπειδὴ δὲν συντρίβομαι ὑπὸ καταστρεπτικῶν ὀρέξεων, τὸ μικρὸν χρηματίον μου παρέχει μοι περίσσευμα. Τίς λοιπὸν εἶνε πλουσιώτερος, ὁ στερούμενος χρημάτων ἢ ἐκεῖνος εἰς ὃν ταῦτα περισσεύουσιν; ὁ ἐν τῇ ἀνάγκῃ βίων ἢ ὁ ἐν τῇ ἀφθονίᾳ; Ποία εἶνε λαμπρότερα οἰκονομικὴ κατάστασις, ἐκείνη ἣτις ὅσῳ μεγαλύνεται τόσῳ εἶνε ἀνεπαρκὴς εἰς αὐτήν, ἢ ἐκείνη ἣτις διατηρεῖται ἐκ τῶν ἰδίων πόρων; (Κικέρων.)

* * * Ἐργάζου μετὰ σπουδῆς. Ἡ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ἦνε τέρψις ἢ παιδιὰ πρὸς κατατριβὴν χρόνου, ἀλλ' ἐργασία ἀκριβῆς, ἣτοι σύντονος ἐφαρμογὴ τῶν δυνάμεων πρὸς παραγωγὴν ὠφελίμων ἔργων. Μόνη ἡ μετὰ πόνου σπουδὴ φέρει καρποὺς καὶ ἐνταυτῷ τὴν πεποίθησιν τῆς τοῦ καθήκοντος ἐκπληρώσεως. (Zschokke.)

* * * Ἐβδελύχθη πάντοτε τὴν ἀχαριστίαν· νομίζω δὲ ὅτι καὶ εἰς τὸν διάβολον ἂν εἶχον ὑποχρέωσιν τινα θὰ ἔλεγον καλὸν τινα λόγον διὰ τὰ κέρτά του. (Βολταῖρος.)

* * * Αἱ καλὰ συμβουλαι εἶνε θησαυροί, οὗς προσποιεῖται τις ὅτι ἀναζητεῖ, καὶ τοὺς ὁποίους ἀποποιεῖται τις ἄμα τοὺς εὐρη.

* * * Ἡ ἐλεημοσύνη εἶνε τὸ ἄλλας, τὸ ἐμποδίζον τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ πλούτου.

* * * Ἡ σκέψις ὑφαίνει, ὁ λόγος κεντᾷ.

Οὐδεμία ἐπικράτεια ἔχει τοσοῦτους σιδηροδρόμους, ὅσους αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1873 εἶχον 117,000

1. Ῥωμαϊκὸν νόμισμα.

χιλιομέτρα σιδηρῶν ὁδῶν, ἦτοι τὰ δύο τρίτα σχεδὸν τῶν ἐν τῇ ὑψηλῇ ὑπαρχουσῶν.

Τὸν ἐπόμενον ἔμιστρον χαριετισμὸν τοῦ κ. Α. Ρ. Παγκαθὴ πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον κατὰ τὴν εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα ἀφιξίν του, δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἡοῖ τοῦ 1836, ἀναδημοσιεύσαμεν ὡς φωνὴν περιπαθῆ ἑλληνικῆς Μούσης ὑποδεχομένης ἐπὶ ἐδάφους ἐλευθέρου ἐρχομένην γηραιὴν ἀδελφὴν, ἣτις εἶπε ψάλει προηγουμένως κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου εἰς ἀνακρεοντείου λύρας τὸν Βάκχον, τὸ κάλλος καὶ τὸν ἔρωτα, μετριάζουσα οὕτω τὴν ὀδύνην καὶ τὰς πικρίας δουλικῶν ἡμερῶν. Σ. τ. Δ.

Ω Δ Η

πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον, κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφιξίν του.

Ἐπέρασ' ὁ χειμῶνας,
ἀνέλυσε τὸ χιόνι,
καὶ ἔστους παλῶδες ἀνθῶνας
ἐπέστρεψες ἀηδῶνι,
πουλὶ τοῦ Παρνασσοῦ.
Τὸ θεῖον πῦρ ποῦ εἶχες,
Χριστόπουλ', ἐμαράνθη,
ἢ ταῖς λευκαῖς σου τρίχας
ἀκόμη στέφεις μ' ἀνθη
μυρσίνης καὶ κισσοῦ;

Σ' ἀνέγνωσ', Ἀνακρέον,
εἰς δουλικὰς ἡμέρας,
καὶ ἐφαντάσθη κλαίων
ἡμέρας ἐλευθέρας
ἐρώτων καὶ χαρᾶς.
Ἐνῶ ἐκελαϊδοῦσε
ἡ ἀργυρῆ σου λύρα,
ἐστέναζον αἱ Μοῦσαι,
καὶ ἡ πατρίς σου χήρα
ἐθρήνηε συμφορᾶς.

Τὰ κάλλη τῶν Χαρίτων,
τὸν Βάκχον καὶ τ' ἀμπέλικα
μᾶς ἐψάλλες· πλὴν ἦτον
ἀγέλαστα τὰ γέλοια
εἰς χεῖλην δουλικά.
Ψυχὰς γενναίας θλίβει
ἢ ἄλυσις ἢ ξένη,
καὶ ὅστις τὴν συντρίβει
ἢ εὐγενῶς πεθαίνει,
ἢ ἐνδοξα νικᾷ.

Αἰματηρὴ ταινία
ἔς τὸν οὐρανὸν ἐφάνη,
καὶ ἡ ἐλευθερία
μ' ἀστέρητον στεφάνι
καὶ μ' ἐνδυμα θεᾶς,
κατέβη ὠπλισμένη
ἔς τ' ἀρχαῖά μας ἐδάφη,
καὶ ὡς ἤλεκτρισμένοι
ἐσχίσθησαν οἱ τάφοι,
κ' ἐξέμεσεν σιὰς.

Εἰς κρότον πυροβόλων,
εἰς στεναγμούς τῆς φρίκης,
εἰς πυρπολήσεις στόλων
καὶ εἰς παιᾶνας νίκης
ἐξύπνησ' ἢ 'Ελλάς'
ἀφῆκε τὰς κοιλάδας
ἢ φοβισμένη Χάρις,
καὶ εἰς τὰς πεδιάδας
ἐθέριζεν ὁ Ἄρης
γενναίων κεφαλὰς.

Ἵς τῆς Θράκης τὸ περγιάλι,
Ἵς τὰ δένδρα, Ἵς τὰ νερά του,
ποῦ εἶχες γλυκοψάλει,
δλεθροῦ καὶ θανάτου
ἐφύσησε πνοή'
Ἰμαράθηκαν τὰ φύλλα
κ' ἢ λάμψις τῆς ἡμέρας,
καὶ ἄγρια μαυρίλλα
ἐχύθη εἰς τοὺς ἀέρας,
καὶ ἔσθυσ' ἢ ζωή.

Τότ' ἔφυγες εἰς δάση,
Ἵς ἐρημωμένα μέρη,
κ' ἐπρόσμενες νὰ φθάσῃ
τὸ νέον καλοκαίρι
γιά νὰ μεταφανῆς.
Τῶν φίλων σου τὰ πάθη
πολλοὺς ἐθρήνευσ χρόνους,
καὶ εἶχες ἀπομάθει
νὰ λαρυγκίζης τόνους
μελωδικῆς φωνῆς.

Μὰ νὰ ποῦ ἀνθοφόρα
ἢ ἄνοιξις γυρίζει
ἢ μάγισσα Πανδώρα
τοὺς λόφους μας στολίζει
μὲ τάπητας χλωρούς.
ὦ! ἔλα! Μὲ κιθάραις,
ὅπου μὲ ρόδα στέφουν,
ἢ Μούσαις καὶ ἢ Χάρες
νὰ, πάλιν ἐπιστρέφουν
κ' ἀρχίζουν τοὺς χορούς.

Κυλᾶ ἢ Ἰπποκρήνη
καὶ πάλιν μελωδίας,
κ' εἰς τὴν Ἑλλάδα χύνει
ποιήσεως πλουσίας
τὸν ἐνθουσιασμόν.
Ν' ἀρχίσῃς σὲ ζητοῦμεν
τῆς λύρας σου τὸν ἦχον'
μ' εὐλάβειαν θ' ἀκοῦμεν
κάθε χρυσόν σου στίχον
ὡς τῶν Μουσῶν χρησμόν.

Ἢ πολιὰ σου κόμη
ἄς στολισθῇ μὲ ρόδα,

καὶ ρύθμισε ἀκόμη
νεάζοντα τὸν πόδα
εἰς εὐθυμον χορόν.
Ἐνέπνευσεν ὁ ἔρωσ
τὸν ποιητὴν τῆς Τέου'
κ' ἐκεῖνος ἦτον γέρος,
πλὴν φρένας εἶχε νέου,
καὶ γῆρας ἀνθηρόν.

ὦ! νέος πάλιν γίνε,
μὲ τὴν Ἑλλάδα νέος'
κιθάριζε καὶ πίνε
χωρὶς μερίμνας, ἔως
τοῦ τέλους τοῦ γραπτοῦ.
Εἰς τὴν ἐλευθερίαν
ὡς ἢ Ἑλλάς βαπτίσου,
κ' ὡς Φοῖνιξ ἀπ' τὴν κρύαν
σποδὸν ἀναγεννήσου,
καὶ ψάλλε ὡς προτοῦ.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Νέον οικιακὸν μέσον πρὸς καθαρισμὸν μεμολυσμένων
χώρων καὶ διατηρήσιν φαγητῶν.

Μία τῶν ἰσχυρωτάτων οὐσιῶν, πρὸς καταστρο-
φὴν ζωϊκῶν φυτικῶν ἀναθυμιάσεων, εἶνε ὁ κα-
βουρδισμένος καφῆς. Οὐδέποτε πρέπει νὰ παρα-
λείπωσιν αἱ οἰκοδέσποιναὶ κατὰ τὸ καβούρδισμα
τοῦ καφέ νὰ περιφέρωσιν ἀνεωγμένον τὸ καβουρ-
διστήρι (φρύγετρον) δι' ὅλης τῆς οἰκίας καὶ νὰ ἔ-
χωσιν ὄλας τὰς θύρας τῶν δωματίων ἀνεωγμέ-
νας. Συχνάκις αἱ ἀποθήκαι τῶν οἰκιῶν ἔνεκα ση-
πωμένων οὐσιῶν (κρέατος, τυροῦ κ.τ.τ.) ἔζουσι κα-
κῶς' καβουρδισμένος τότε καφῆς περιφερόμενος
καταπαύει εὐθὺς τὴν κακομίαν. Κατὰ τοὺς
καθαρισμοὺς καταβοθρῶν καὶ τῶν τοιούτων δι' ὁ-
μοίων καπνισμάτων καταπαύει εὐθὺς ἢ κακῆ ὀ-
σμῆ. Ὡσαύτως ὁ καφῆς εἶνε τὸ καλλίτερον θυ-
μίαμα ἐν αἰθούσαις ἀσθενῶν καὶ ἐν γένει εἰς
μολυσματικὰς νόσους, ἀνώτερον δὲ καὶ αὐτοῦ
τοῦ χλωρίου καὶ φαινικοῦ ὀξέος, ὧν ἡ ὀσμὴ δύνα-
ται ἐνίοτε αὐτῇ καὶ μόνῃ νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τινα
ἀσθένειαν. Ἐὰν ἐπιπάσωμεν κρέας ὠμὸν ἢ θήραμα
δι' ἀλεσμένου καφέ διατηρεῖται πρόσφατον ἐπὶ
πολλὰς ἡμέρας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πρόχειρος δοκιμασία τῆς ποσιμότητος τοῦ ὕδατος.

Πλήρωσον φιάλην περιέχουσαν μίαν ὀκτὸν ὕ-
δατος ἐκ τοῦ δοκιμασθησομένου, ἐντὸς δ' αὐτῆς
ἐμβάπτισον μικρὸν σακκίδιον ἐκ λινοῦ ὑφάσμα-
τος περιέχον τεμάχια τινὰ σακχάρως. Μετὰ 3
ἢ 4 ὥρας ἐὰν τὸ ὕδωρ διατηρῆται καθαρὸν καὶ
διαυγὲς εἶνε σημεῖον ὅτι εἶνε καλῆς ποιότητος καὶ
πόσιμον' τοῦναντίον δὲ, ἐὰν φανῇ τεθλωμένον.